

Opinnäytetyö (YAMK)

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma

Restonomi YAMK

2017

Pia Venäläinen

AMMATILLINEN OPETTAJA ASiantuntijana ja OPETUKSEN KEHITTÄJÄNÄ

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma

2017 | Sivumäärä 50

Pia Venäläinen

AMMATILLINEN OPETTAJA ASiantuntijana JA OPETUKSEN KEHITTÄJÄNÄ

Opettajuuteen liittyy opettajan oma persoona ja asiantuntijuus, ammatillinen identiteetti ja itsensä kehittäminen. Työssä on tärkeää myös hänen oma persoona, jonka kehittäminen ja hoitaminen ovat hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Opettajan pitää pyrkiä voimavarojen rakentavaan yhdistämiseen ja löytämään tasapainon oman autonomiansa ja työyhteisön välillä. Opettajan elinvoimaisuus suhteessa työyhteisöön näkyy positiivisesti silloin, kun opettaja arvostaa tehtäväänsä ja kunnioittaa kollegojaan.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kyselytutkimukseen perustuen selvittää ammatillisen opettajan tämän hetken ammattiosaamisen tilaa, koskien opettajan asiantuntijuutta, identiteettiä, motivaatiota, opiskelijaan suunnattua motivointitaitoa ja oman ammattiosaamisen ylläpitoa ammatillisessa koulussa.

Työn teoriaosuus koostuu pääosin kirjallisista lähteistä, jotka käsittelevät ammatillista koulutusta Suomessa, opettajan ammatillista identiteettiä ja opettajaa asiantuntijana.

Työn tuloksena saatiin selville arvokasta tietoa siitä, millainen on opettajan mielestä oma ammattiosaamisen taso, oman opetuksen uskottavuus, opetustilanteeseen heittäytyminen, työelämä verkostoitumisen tila, ja millä tasolla on oma asiantuntijuus suhteessa ravintola-alan jatkuvaan muutostilaan nähden.

ASIASANAT:

Asiantuntija, ammatillinen identiteetti, opettajuus, opetus

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master's degree programme in Hospitality Management

2017 | Total number of pages 50

Pia Venäläinen

VOCATIONAL TEACHER AS AN EXPERT AND A DEVELOPER OF EDUCATION

Teachers' own personality and expertise, professional identity and personal development are all part of being a teacher. Personality is an important part of the job and it is every teacher's right and duty to develop and to take care of it. Teachers must strive to achieve the constructive integration of resources and to find balance between their own autonomy and their work community. Teachers' vitality in relation to their work community is shown positively, when the teacher appreciates their job and respects their colleagues.

The objective of this master's thesis was to find out, using a survey, the current state of professional competence of vocational teachers regarding their expertise, identity, motivation, motivational skills and how they are to maintain their professional competence in a vocational institution.

The theoretical part of this master's thesis consists mainly of literary sources that deal with vocational education in Finland, teacher's professional identity and their expertise.

Valuable information was gathered regarding how teachers view their own professional competence and credibility, and as well how teachers feel about their own expertise in relation to the constantly changing and evolving restaurant business.

KEYWORDS:

Expert, professional identity, teacher, teaching

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
1.1 Työn tavoitteet ja tutkimuskysymys	7
1.2 Opinnäytetyössä käytettävä tutkimusmenetelmä	7
2 AMMATILLINEN KOULUTUS SUOMESSA	9
2.1 Ammatillinen koulutus	9
2.2 Reformiuudistus vuonna 2018	10
3 OPETTAJIEN AMMATILLINEN IDENTITEETTI	12
3.1 Ammatillisen identiteetin muodostuminen	13
3.2 Ammatillinen opettajuus muutoksessa	13
3.2.1 Ammatillinen opettajuus nykypäivänä	14
3.2.2 Opettajuus identiteettinä	15
4 OPETTAJA ASIAANTUNTIJANA	16
4.1 Ammatillinen osaaminen	17
4.1.1 Alan työtehtävien ja työssä tarvittavien taitojen tuntemus	17
4.1.2 Alan toimintaympäristön tuntemus	18
4.1.3 Verkostoituminen työelämäyhteistyössä	19
4.2 Oppimisprosessin tunteminen	20
4.3 Pedagogiset taidot	21
4.3.1 Opettaja arvioijana	22
4.3.2 Hyvä paha opettaja	23
5 KYSELY OPETTAJUUDESTA	26
5.1 Kyselyn toteuttaminen	26
5.2 Kyselyn tulokset ja tulosten analysointi	26
5.3 Kehittämisehdotuksia asiantuntijana kehittymiseen	34
5.3.1 Pohdintaa tuloksista	34
5.3.2 Kehittämisehdotuksia	38
5.4 Työn validiteetti ja reliabiliteetti	39
6 YHTEENVETO	41
LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1. Saate ja kyselylomake

KUVIOT

Kuvio 1. Näin hanke etenee. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 1.2.2017). 11

TAULUKOT

Taulukko 1. Ammatillinen osaaminen.	27
Taulukko 2. Kasvatuksellinen ja asiantuntijatyö.	28
Taulukko 3. Työelämäosaaminen.	29
Taulukko 4. Työelämäverkostot ja oppimisprosessin tunteminen.	31
Taulukko 5. Ammatillinen osaaminen.	32
Taulukko 6. Oppimisprosessin tunteminen.	33

1 JOHDANTO

Opettajuuteen liittyy opettajan oma persoona ja asiantuntijuus, ammatillinen identiteetti ja itsensä kehittäminen. Opettajan työ on nykypäivänä hyvin monipuolista sekä kiireistä. Hän sitoutuu työssään sitä määrittelevään normistoon ja ammattikuntansa etiikkaan. Asiantuntijana hänen tehtävänään on hoitaa tehtävät vastuullisesti ja joustavasti. Opettaja kehittää työtään ja ammattitaitoaan muun muassa työelämäjakson kautta sekä arvioi omaa toimintaa esimerkiksi kuntakyselyjen ja esimiehen haastattelujen kautta. Työssä on tärkeää myös hänen oma persoona, jonka kehittäminen ja hoitaminen ovat hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Hoitaessaan työtään myös opettajalla on oikeus tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Elinvoimaisuutta tuo opettajan ammatissa hänen hyväksyntänsä ja huomioonottaminen opiskelijan ainutkertaisuudessa. Opettajan kuuluu kunnioittaa opiskelijan oikeuksia ja suhtautua opiskelijaan inhimillisesti sekä oikeudenmukaisesti. Tämän lisäksi opettajan tehtäviin kuuluu opiskelijoiden kasvattaminen yhteistyöhön ja hyviksi yhteiskunnan jäseniksi. Luottamuksen ja hyvien ihmissuhteiden rakentaminen kuuluu olennaisesti opettajan työhön. Opettajan elinvoimaisuus suhteessa työyhteisöön näkyy positiivisesti silloin kun opettaja arvostaa tehtävänsä ja kunnioittaa kollegojaan (Lapin yliopisto). Ammatillisessa koulutuksessa opettajan edellytetään hallitsevan hyvin monipuolisesti erilaisia rooleja tekemässään työssään (Ameo 2009).

Opettajan pitää pyrkiä voimavarojen rakentavaan yhdistämiseen ja löytämään tasapainon oman autonomiansa ja työyhteisön välillä. Opettajan tehtävänä on hoitaa tehtävät vastuullisesti ja joustavasti. Haasteita on myös opettajan työssä muun muassa opiskelijoiden muuttunut asenne opintoja kohtaan ja käyttäytymishäiriöt. Vuonna 2018 astuu voimaan reformi, joka tuo tullessaan kaikilla osa-alueilla uusia haasteita opettajan työhön. Ammatillinen koulutus uudistetaan osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi. Reformin tarkoituksena on yksilöidä opiskelijan opintopolku ja saattaa opintoja työelämälähtöisemmäksi. Opetussuunnitelmien tulee muodostaa yhä joustavampia ja opiskelijalähtöisempiä kokonaisuuksia, joiden sisällä aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen on mahdollista ja jotka tukevat opiskelijoiden erilaisten henkilökohtaisten opintopolkujen muodostumista (Lätti & Putkuri 2008, 65). Opettajuutta luonnehditaan sellaisena ammattina, jossa on keskeistä eettisiin arvoihin pohjautuva päätöksenteko (Praktikumikäsikirja 2014).

1.1 Työn tavoitteet ja tutkimuskysymys

Tämän tutkimustyön taustalla on työn laatijan melko vähäinen työkokemus opetusalaalta ja vastaavasti pitkä työura ravintola-alalta. Tutkimuksen keskeisin kysymys on mitä opettajan asiantuntijuus merkitsee tänä päivänä opetuksessa? Olen oppinut opettajan työstä ja opettajuudesta jo jonkin verran, mutta haluan entisestään laajentaa ymmärrystäni opettajan asiantuntijuudesta tutkimuksen myötä. Pyrin kyselyn avulla selvittämään, onko ammatillisilla opettajilla omasta mielestään riittävästi tietoa ja taitoa omasta työstään sekä, miten taitoja ja ammatillista osaamista ylläpidetään.

Opinnäytetyön tavoitteena on pohtia opettajan ammattia ammatillisen identiteetin, opettaja asiantuntijana sekä opetuksen näkökulmista. Kyselytutkimuksen tarkoitus oli selvittää, millaisia muutoksia ammatilliset opettajat ennakoivat toimintaympäristössään, ja mitä ovat ne vaatimukset, joihin ammatillinen opettaja ei tunne pystyvänsä riittävästi opettajan työssään vastaamaan.

1.2 Opinnäytetyössä käytettävä tutkimusmenetelmä

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, jossa pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Koppa 2015). Kvalitatiivisessa tutkimusperinteessä voidaan käyttää kyselyä eräänä tiedonkeruumuotona. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään vähemmän strukturoidusti kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja aineisto on usein tekstimuotoista (Heikkilä 2014, 15). Tiedonhankintamenetelmänä on ollut teoreettisesta viitekehystä johdettu kyselytutkimus, jonka avulla on haastateltu 16 ammatillista opettajaa. Haastateltavat työskentelevät Aninkaisten ja Lemminkäisten koulutaloissa.

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2004, 73). Kysely- eli survey-tutkimuksen tarkoituksena on saada koottua tietyin kriteerein valitulta joukolta vastauksia samoihin kysymyksiin (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007). Kyselytutkimus perustuu ammatillisten opettajien toimintaan ja heidän mielipiteisiinsä. Tutkimuksen kohteena on yleensä otoksella valikoitu kohderyhmä jostakin tietystä perusjoukosta (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007). Kyselylomakkeen sisältö on tarkasti mietitty kokonaisuus, jossa rajataan tarkoin kysymykset. Kyselyn kohteena olevien henkilöiden

on pystyttävä vastaamaan jokaiseen kysymykseen yksiselitteisesti ja empimättä (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007).

2 AMMATILLINEN KOULUTUS SUOMESSA

Ammatillinen koulutus on tarkoitettu nuorille ja jo työelämässä oleville aikuisille. Ammatillinen peruskoulutus tekee opiskelijasta pätevän tiettyyn opiskelemaansa ammattiin. Tämän vuoksi ammatillinen koulutus on hyvin käytännönläheistä ja työelämään sidottu. Opiskelija voi hakea ammatilliseen koulutukseen, kun on ensin suoritettuna peruskoulun vaatima oppimäärä. Aikuisille tarjoutuu yhtä lailla mahdollisuus hakeutua ammatilliseen koulutukseen esimerkiksi hankkiakseen uuden ammatin tai täydentääkseen työelämässä hankittua osaamistaan. Ammatillinen koulutus muodostuu ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta lisä- ja täydennyskoulutuksesta. Tutkintoina voi suorittaa ammatillisia perustutkintoja sekä lisäkoulutukseen kuuluvia ammatti- ja erikoisammattitutkintoja (Suomi 2016.) Ammatillisen perustutkinnon suoritettuaan voi hakeutua jatamaan opiskelua ammatillisessa lisäkoulutuksessa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.

Ammatillisen koulutuksen hakumenettelyssä on erilaisia vaihtoehtoja. Peruskoulun oppimäärän suorittaneet opiskelijat voivat hakeutua peruskoulupohjaiseen ammatilliseen koulutukseen, lukion oppimäärän suorittaneet voivat hakea lukiopohjaiseen ammatilliseen koulutukseen ja jos opiskelija haluaa suorittaa tutkinnon työn ohessa, voi hakea joko ammatilliseen aikuiskoulutukseen tai oppisopimuskoulutukseen (Opintopolku 2015).

2.1 Ammatillinen koulutus

Ammatillinen koulutus tarjoaa yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja ja voi suuntautua esimerkiksi paikallisen työelämän tarpeisiin (Opintopolku 2015). Ammatillinen perustutkinto antaa opiskelijalle laajan ammattitaidon ja alan erityisosaamisen kuuden työssäoppimajakson avulla. Eri ammattialojen tutkintonimikkeitä on paljon. Huomioitavaa on kuitenkin se, että työelämässä saattaa tutkintonimikkeet kuitenkin erota ammatillisen koulutuksen määrittämistä tutkintonimikkeistä. Useimmat ammatilliset perustutkinnot koostuvat kahdesta tai useammasta osaamisalasta. Kukin osaamisala kouluttaa yhteen tai useampaan tutkintonimekkeeseen (Opintopolku 2015.)

Ammatillinen koulutus tarjoaa yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja ja opiskelija voi halutessaan suuntautua suoraan työelämän tarpeisiin oppisopimuskoulutuksen kautta. Ammatilliset tutkinnot sisältävät nykypäivänä myös yrittäjyyttä hyvin monipuolisesti ja antaa

opiskelijoille mahdollisuuden valita omiin opintoihin osia esimerkiksi muista ammatillisista tutkinnoista, lukiosta ja ammattikorkeakoulusta (Opintopolku 2015).

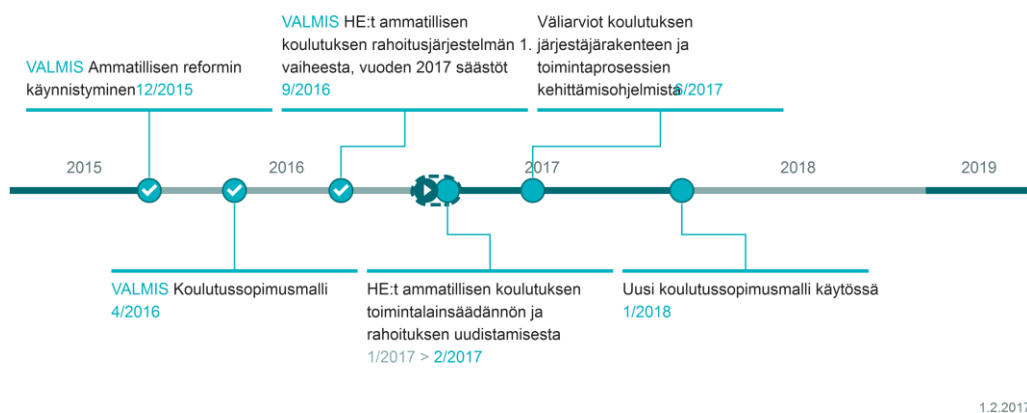
Ammatillinen perustutkinto 180 osaamispistettä koostuu seuraavista tutkinnon osista: ammatillisista tutkinnon osista 135 osaamispistettä, ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista 35 osaamispistettä ja vapaasti valittavat tutkinnon osista 10 osaamispistettä (Opintopolku 2015.) Ammatilliset tutkinnon osat ovat ammattiin liittyvien tietojen ja taitojen opiskelua sekä työssäoppimisjaksoja, joita tutkinnon suorittamisen aikana on yhteensä kuusi. Vapaasti valittavat tutkinnon osat voivat olla ammatillisia, ammattitaitoa täydentäviä, yleissivistäviä tai harrastustavoitteisia kuten tapakulttuuri, yrittäjäyysleiri ja erilaiset projektit kurssseja. Ammattitaitoa täydentävät opinnot ovat kaikille yhteisiä, ja niitä ovat muun muassa kielet, matematiikka, fysiikka ja tietotekniikka. Opiskelijalla on mahdollisuus valita tutkinnon osia myös muista ammatillisista perustutkinnoista, lukiosta, ammattitutkinnoista, erikoisammattitutkinnoista ja ammattikorkeakouluopinnoista (Opintopolku 2015). Opiskelijalla on myös mahdollisuus suorittaa kaksoistutkinto. Tällöin opiskelija opiskelee lukion oppimäärän, kirjoittaa lukion säädösten mukaisesti pakolliset neljä lukio ainetta ja suorittaa ammatillisen perustutkinnon.

Opiskelija on oikeutettu saamaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS), johon merkitään opintojen laajuus, opinnoissa suoriutuminen, aikaisempien opintojen ja työkokemuksen hyväksymiset, suoritettut opinnot tai tutkinnon osat jostain toisesta perustutkinnosta, mahdollinen tutkinnon osa ammattitutkinnosta, mahdollinen tutkinnon osa erikoisammattitutkinnosta ja mahdollinen tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista (Opintopolku 2015). Opiskelija saa opintojen aikana ohjausta, joka tukee opintojen suunnittelua (HOPS) ja antaa tietoa tutkintoon sisältyvistä opinnoista ja valinnaisuuksista kuten jatkosuunnitelmat tai työssäoppimisympäristöt tai tutkinnon osan kriteerit. Suomessa ammatillista perustutkintoa voi suorittaa muun muassa ammatillisessa oppilaitoksessa, yksityisissä ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammatillisessa erityisoppilaitoksessa (Opintopolku 2015).

2.2 Reformiuudistus vuonna 2018

Reformin uudistukset tulevat voimaan vuonna 2018. Reformin keskeisimmät uudistukset koskevat opiskelijan henkilökohtaista opintopolkua ja työelämälähtöisempää opiskelua. Nykyiset lait yhdistetään uudeksi sekä nuoria että aikuisia koskevaksi lainsäädännöksi.

Lisäksi uudistetaan koulutuksen rahoitus, ohjaus, tutkintorakenne, koulutuksen toteuttamismuotoja sekä järjestäjäjärkennettä (Opetushallitus 2016.) Ammatillinen koulutus tulee reformin myötä osaamisperusteiseksi ja asiakaslähtöiseksi. Työpaikoille tulee lisääntymään oppiminen ja opiskelijoille räätälöidään omat henkilökohtaiset opintopolut. Reformin yksi peruste on purkaa sääntelyä ja päällekkäisyyksiä nykyisestä ammatillisesta perustutkinnosta. Ammatillista koulutusta on välttämätöntä uudistaa, koska tulevaisuuden työelämässä tarvitaan uudenlaista osaamista ja ammattitaitoa. Uudistumista edellyttää myös se, että koulutukseen on käytettävissä aiempaa vähemmän rahaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.) Kuviossa 1 on esitetty, miten reformi etenee.

Kuvio 1. Näin hanke etenee. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 1.2.2017).

3 OPETTAJIEN AMMATILLINEN IDENTITEETTI

Ammatillisen identiteetin rakentuminen alkaa jo opettajan opiskeluaikana ja jatkuu läpi työelämän. Ammatillinen identiteetti kehittyy yksilön kasvaessa yhteiskunnan jäseneksi edellyttäen, että hän voi nähdä itsensä osana omaa yhteisöä ja yhteistä työprosessia (Koski-Heikkinen 2014, 45). Ammatti-identiteetin rakentaminen ja oman osaamisen uudelleenmäärittelyä voi joutua usein rakentamaan uudelleen, jos opettajan työura on jatkuvasti muutoksen tiellä esimerkiksi lyhyiden työsopimuksien johdosta. Ammatillinen identiteetti muuttuu myös henkilön iän ja elämäntilanteen mukaan (Koski-Heikkinen 2014, 45). Minän reflektiivisen toiminnan tuotetta kutsutaan usein minäkäsitykseksi. Se koostuu niistä ajatuksista ja tunteista, joita ihminen asettaa itselleen tarkastellessaan itseään objektina. Minäkäsitystä voidaan nimittää myös identiteetiksi (Houtsonen ym. 2000, 15.) Houtsonen ym. (2005, 16-17) luonnehtivat identiteettejä sillä, että ne ovat luonnehdintoja ja määritelmiä, jotka koskevat minua, meitä, sinua ja heitä. Lisäksi Houtsonen ym. (2000, 15-22) toteavat, että koulutuksen ja identiteetin välinen suhde voidaan nähdä vuorovaikutuksellisenä prosessina, joka jatkuu läpi ihmisen elämänkulun. Ammatillisella identiteetillä ymmärretään elämänhistoriaan perustuvaa käsitystä itsestä ammatillisena toimijana: millaiseksi ihminen ymmärtää itsensä tarkasteluhetkellä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen sekä millaiseksi hän työssään ja ammatissaan haluaa tulla (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 26).

Opettajalla on ammatillinen identiteetti, kun hän tuntee itsensä henkilöksi, jolla on ammatin vaatimat taidot, vastuu, ja kun hän on tietoinen resursseistaan, mutta myös omista rajoituksistaan ja puutteistaan. Ammatti-identiteetti muotoutuu kokemuksen, oppimisen ja itsetuntemuksen lisääntymisen myötä, vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Myönteinen ammatti-identiteetti tukee voimavarojen ja työkyvyn kehittymistä sekä työhyvinvointia. Käsityksen minästä yksilön persoonallisuuden suhteellisen muuttumattomana ytimenä on korvannut käsitys dynaamisesta ja jatkuvasti uudelleen neuvoteltavasta minästä. Se rakentuu suhteessa kokemuksiin, tilanteisiin ja ihmisiin, joiden kanssa olemme vuorovaikutuksessa arjessa (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 26.)

3.1 Ammatillisen identiteetin muodostuminen

Identiteetin muodostuminen on aina sidoksissa sosiaaliseen, kulttuuriseen, poliittiseen ja historialliseen kehitykseen ja ympäristöön. Identiteetti muotoutuu sosiaalisissa suhteissa tunteiden myötävaikutuksessa. Identiteetti muuntuu tilanteiden mukaan. Identiteetti rakentuu yhä uudelleen tarinoiden kautta (Koski-Heikkinen 2014, 41.) Identiteetin käsitettä voidaan myös tarkastella yleisellä tasolla siten, että käsitellään ihmisen käsitystä omasta itsestään ja kokemuksistaan ja kuulumisesta opettajaa ympäröivään kulttuuriseen yhteisöön. Identiteetti muuntuu aina kulloiseenkin aikakauteen. Opettajan ammatillinen identiteetti muovautuu, kun hän tuntee itsensä henkilöksi, jolla on ammattiin vaadittavat taidot ja vastuu, ja kun hän on tietoinen omista resursseistaan mutta yhtä lailla omista rajoittavista tekijöistään.

Myönteinen ammatti-identiteetti tukee voimavarojen, työkyvyn ja työhyvinvoinnin kehittymistä ja ylläpitoa. Työyhteisön tuella on suuri merkitys myönteisen ammatti-identiteetin muodostumiselle. Kun työyhteisö ottaa uuden työntekijän vastaan, on tärkeää ottaa hänet vastaan positiivisella tavalla. Näin toimimalla saadaan aikaan myönteinen ammatti-identiteetin muodostuminen uudelle työntekijälle. Myös instituutiot, organisaatiot ja sosiaaliset ryhmät, kuten koulut, opettajat ja oppilaat, voivat epävarmuuden ja turvattomuuden tunteen kasvaessa kaivata erilaisia vakaan ja aidon tuntuksia identiteettejä, jotka samalla kuitenkin syrjivät, sulkevat pois tai marginalisoivat joitain yhteiskunnan jäseniä (Houtsonen, Kauppila & Komonen 2000, 19). Kaikki mahdollisuudet työssä oppimiseen ja onnistumisen tunteisiin sekä kokemuksiin tukevat myönteistä ammatillista identiteettiä. Esimiehen ja kollegojen antama palaute ja sosiaalinen tuki sekä turva ovat yhtä lailla tärkeitä myönteisen ammatti identiteetin muodostumisessa. Kollektiivinen identiteetti määäräytyy puolestaan sosiaalisen kanssakäymisen tuloksena, jonka taustana ovat yhteisöjen ja ryhmien erityislaatuudet (Koski-Heikkinen 2014, 46).

3.2 Ammatillinen opettajuus muutoksessa

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on kouluttaa opiskelijoita vastaamaan tulevaisuuden haasteista (Eteläpelto & Miettinen 1993, 69). Opettajan työ on asiantuntijatyötä, jossa korostuvat ammattipätevyys ja eettisyys, toisin sanoen toimia opiskelijan ja oppilaitoksen normien mukaisesti. Suomessa ajatellaan ja uskotaan opetuksen olevan hyvin vahva ja vallitseva sivistyksellinen perusasia. Myös opettajan ammattitaitoa pidetään

keskuudessamme hyvin vahvana ja voimakkaana asiana. Opettaja on koulutuksen inhimillinen ja persoonallinen toteuttaja. Opettajan rooli on sidoksissa kulttuuriin ja taloudellisiin olosuhteisiin ja muuttuu kulttuurin mukana (Sallila & Malinen 2002, 13). Oppimiskäsitys on muuttunut yhteiskunnan kehityksen johdosta. Yhteiskunnassa ei enää valitse käsitys opettajasta, joka tuputtaa teoriaa oppilaiden tietoon ja sivistämiseen. Opettajan työnkuva ja ammattirooli on muuttunut yhteiskunnan kehityksen myötä ja tulee koko ajan muuttumaan. Opettajat muovataan muiden asiantuntija-ammattilaisten tavoin asenteiltaan sellaisiksi, että he käyttävät luovan energiansa järjestelmän hyväksi (Vuorikoski & Törmä 2004, 54). Sekä yhteiskunnan muutoksen että koulun pedagogisen kehittämisen nimissä koululle ja opettajille asetetaan yhä enemmän haasteita. Ongelmat ja kehittämistarpeet näyttävät lisääntyvän nopeassa tahdissa (Sallila & Malinen 2002, 49.) Nykyään opetustyö on enemmän opiskelijoiden innostamista, soveltamista, kannustamista ja psykologina oloa. Opetusalan keskeisimmän elementin, opettamisen rinnalle on yhä tärkeämmäksi tekijäksi kohonnut kasvatuksellinen ja ohjaus työ. Opettajien tehtävänä on seurata, vastaavatko koulun käytännöt ja oma opetus modernin ammatillisuuden vaatimuksia (Eteläpelto & Miettinen 1993, 69). Parhaimmillaan opetustyö on, kun opiskelija ymmärtää mistä opetuksessa on kyse, hän osaa hakea itsenäisesti vastauksia ja kyseenalaistaa saamiaan tietoja ja vastauksia (Jyväskylän yliopisto 2010).

3.2.1 Ammatillinen opettajuus nykypäivänä

Opetusalan tehtävänä on tukea nuoria itsenäisiksi ja antaa valmiuksia toimia muuttuvassa yhteiskunnassamme. Opetusalan merkitys yhteiskuntamme hyvinvoinnin, menestyksen ja tulevaisuuden kannalta on erittäin suuri. Ammatilliseen opettajuuteen kuuluu opettamisen ja kasvattamisen lisäksi opetussisällön valmistelu, suunnittelu, ohjaus ja arviointityö. Yhteistyö kollegojen ja kotien välillä on myös erittäin tärkeässä osassa. Ammatillisen opettajan työ on asiantuntija- ja ihmissuhdetyötä. Työ on ennen kaikkea erityisasiantuntemista. Ammatilliselta opettajalta vaaditaan kykyä ja uskallusta työskennellä eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa. Hänen pitää kohdata heidät aidosti, oikeudenmukaisesti ja välittäen. Ammatillisen opettajan tärkein työväline on hänen oma persoonansa, asiantuntijuutensa ja muuntautumiskykynsä. Tämä edellyttää häneltä jatkuvaa itsensä kehittämistä, tiedonhakua ja sivistämistä. Työnkuva vaihtelee sen mukaan, minkä ikäisten opiskelijoiden kanssa hän työskentelee ja missä oppilaitoksessa (OAJ 2015).

Ammatillisella opettajalla on nykypäivänä erilaisia rooleja. Rooleja ovat muun muassa kasvattaja, asiantuntija, ohjaaja, kannustaja, auttaja, alainen ja kollega. Tehtävänkuva on hyvin laaja-alainen. Ammatillisen opettajan työhön kuuluu toimintatapojen ja oppilaitoksen toimintakulttuurin uudelleen ajattelu, toiminnan suunnittelu ja käytänteiden toteuttaminen yhteistyössä opiskelijan ja työelämän kanssa. Entisen yksin tekemisen kulttuurista on tultu nykypäivänä tilaan, jossa tehdään töitä yhdessä niin opetus- kuin kasvatus-työssä (Tampereen yliopisto 2013). Vuonna 2018 uudistettavan reformin myötä opiskelijan omat henkilökohtaiset, työelämälähtöiset ja räätälöidyt opintopolut tulevat olemaan arkipäivää, joten ammatilliset opettajat tulevat olemaan kehityksen ja muutoksen edessä. Varsinkin yhteistyön lisääntyminen koulun ulkopuolisten tahojen kuten työelämän kanssa tulee lisääntymään (Finlex 2013). Eletään murrosta, jossa oppilaitosten tulisi pystyä perusrakenteiden muutokseen hyvin ristiriitaisten paineiden alla (Eteläpelto & Miettinen 1993, 70).

3.2.2 Opettajuus identiteettinä

Työhön liittyvä identiteetti kuvaa laajasti ja monitasoisesti ihmisen ja työn välistä suhdetta. Siinä kietoutuvat yhteen ammattialan yhteiskunnallinen, sosiaalinen ja kulttuurinen käytäntö sekä yksilön rakentamat ja jatkuvasti muokkaamat yksilölliset merkitykset ja käsitykset työn asemasta elämässä sekä työhön liittyvistä arvoista ja eettisistä sitoumuksista (Eteläpelto & Collin 2007, 90.) Opettajuuden identiteetti muodostuu persoonasta, ammatillisesta osaamisesta, opetus- ja oppimiskäsityksistä ja odotuksista. Opettaja voidaan nähdä myös identiteetin muovaajana, sillä hän osallistuu toiminnallaan oppilaiden identiteetin rakentamiseen (Journal 2006). Opettajuuden identiteetti on jatkuvassa muutoksessa, koska toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti. Opettajuus täytyy osata kokea ja sitoutua työhön. Opettajuuden identiteetissä luovuus ja ongelmanratkaisukyky ovat avainasemassa. Opiskelijoiden ja vanhempien odotukset ja käsitykset opettajasta on osa opettajuuden identiteettiä. Miten opettaja saa aikaan tuloksia ja oppimista. Elinikäinen oppiminen on opettajuuden ydin asia (Pedagoginen palikka 2011.)

4 OPETTAJA ASiantuntijana

Korkeasti koulutettuja korkeatason ammatin edustajia kutsutaan usein asiantuntijoiksi. Asiantuntijan tieto on organisoitunutta sellaisella tavalla, joka on tärkeää tietoa ongelman ratkaisussa. Autonomian käsite kytkeytyy monin tavoin opettajan työhön (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 145). Opettajan ammatillisuus perustuu itse määriteltäviin opetuksen ehtoihin. Professionaalisen ammattikunnan toimintaa ei kontrolloida kovin yksityiskohtaisesti vaan yhteiskunnalla on tietty luottamus ammattilaisten sisäiseen kuriin ja ammatitiettiin (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 145). Opetuksen monimuotoisuuden vuoksi on selvää, että siihen liittyy erilaisia näkemyksiä opettamisesta ja oppimisesta, joista huolehtiminen kuuluu opettajan jokapäiväiseen työhön (Uusikylä & Atjonen 2005, 3). Opettajan työ on asiantuntijana olemista ja jatkuvaa itsensä kehittämistä. Syvälliseen ymmärtämiseen ei ole olemassa mitään oikotietä: tarvitaan pitkäjännitteistä, järjestelmällistä ja kurinalaista työskentelyä. Korkeatasoista oppimisympäristöä, joka luo pohjan tällaiselle oppimiselle, ei synny ilman opettajan tietoista ponnistelua, oikea-aikaista ohjaamista ja hänen tarjoamaansa asiantuntijamallia (Hakkarainen ym. 2004, 74.) Asiantuntija oppii koko ajan kokemuksen kautta ja soveltaa opitun aktiivisesti oman työnsä jatkumoon. Palkkatyö on yhä yrittäjämäisempää, mikä edellyttää yksilöllisesti rakentuvaa ammatillista identiteettiä ja aktiivista toimijuutta. Oman osaamisen esittämistä ja arvioimista koskevia käytäntöjä on lisäksi otettu laajasti käyttöön, joten työntekijältä vaaditaan oman osaamisen tunnistamista, näkyväksi tekemistä ja markkinointia (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 27). Opettaja asiantuntijana on tekemisissä erilaisten opetussuunnitelmien kanssa. Opetussuunnitelmat voivat olla ainutlaatuisia, epävarmuutta sisältäviä ja saattavat sisältää arvoristiriitoja (Diak 2016).

Opettajan asiantuntija työ on jatkuvaa itsensä kehittämistä ja uusien asioiden omaksumista. Työelämä tulee vaatimaan nykyisiltä opiskelijoilta aivan uudenlaisia itseohjautuvuuksia, tiimityöskentelyä ja monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseen liittyviä taitoja (Hakkarainen ym. 2005, 68). Opettajan työtä ja asiantuntijuutta tarkastellaan usein yksilöllisenä prosessina, niin että opettajan käsitys oppimisesta, opettamisesta, opettajan tehtävistä on yksilöllinen prosessi ja opettaja on nähty yksilöllisenä ajattelijana ja toimijana (Helsinki 2014).

4.1 Ammatillinen osaaminen

Oppimisen ja opettamisen kysymyksissä jokainen ihminen kokee olevansa jollakin tavoin asiantuntija (Lehtinen & Hiltunen 2002, 5). Opettajan ammatissa oppimistaidot ja niiden jatkuva kehittäminen ovat erittäin tärkeää. Työ ja työympäristöt muuttuvat koko ajan jolloin tieto vanhenee ja opettajien osaamisen päivittäminen tulee entistä tärkeämmäksi. Ammatillisen koulutuksen opettajan työ on vaativaa ja tehtävässä tarvittava osaaminen erittäin laaja-alaista. Ammatillisia aineita opettavalta opettajalta vaaditaan sekä opetusalan käytännön että teorian vahva osaaminen (OAJ 2016.) Nykypäivänä opettajan pedagoginen osaaminen on muuttunut entistä tärkeämmäksi opetustyössä. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden taustat ovat moninaiset ja oppimistavoitteet entistä yksilöllisemmät (OAJ 2016).

4.1.1 Alan työtehtävien ja työssä tarvittavien taitojen tuntemus

Yleensä tavoitteita on pidetty ensisijaisina pedagogisen pohdinnan kohteina: opettajan tulisi oppilaiden kehittymistarpeita peilaamalla ratkaista ensimmäiseksi, mihin jollakin opitunnilla tai opetusjaksolla viime kädessä pyritään, mikä on sen tavoite (Uusikylä & Atjonen 2005, 71). Ammatillisen opettajan työtehtävät ovat hyvin laaja-alaisia. Lähiopetuksen lisäksi opettaja suunnittelee opetuksen sisällön, valmistelee oppitunnit, hankkii oppimateriaaleja, ohjaa ja arvioi työssäoppimisjaksoja. Opettajalta vaaditaan oman koulutusalun ja opetusaineen hyvää teoreettista ja käytännöllistä hallintaa. Pedagogiset taidot ovat ammatissa tarpeen. Opettajan tulee olla vuorovaikutustaitoinen (Ammattinetti 2017.) Työhön kuuluu neuvoa jatko-opintojen suhteen ja lisäksi opettaja pitää yhteyttä työelämän edustajiin sekä osallistuu kehittämistyöhön. Opettajalla pitää olla hyvät yhteistyötaidot mutta myös kykyä työskennellä itsenäisesti. Työssä tarvitaan myös kärsivällisyyttä ja pitkäjännitteisyyttä. Ammatinhallinnan käsite ymmärretään usein puhtaasti teknisenä ja organisatorisena ilmiönä menemättä ilmiön psykologiseen ytimeen (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 78). Opettajalla on oltava riittävä työelämäkokemus, jotta hän pystyy opettamaan uskottavasti. Oman alan kehityksen seuraaminen ja ammattitaidon kehittäminen kuten työelämä jaksot on välttämätöntä (Suomen Ekonomit 2015).

4.1.2 Alan toimintaympäristön tuntemus

Opetuksen lisäksi opettajan työhön sisältyy erilaisten toimintaympäristöjen tuntemus ja kehittäminen. Oppilaitoksen tai yksikön toiminnan kehittäminen edellyttää jokaiselta opettajalta yksilöllisiä ja yhteisöllisiä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan valmiuksia. Opettajuuteen liittyy täten myös vahva sisäisen yrittäjyyden näkökulma ja vaatimus laatu- ja taloustietoisuudesta (JAMK 2016.) Ammatillisen koulun ja opettajien toimintaympäristö muodostuu lisäksi erilaisista vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteista alueellisen työelämän kanssa. Kansainvälinen opiskelijavaihto on tuonut opettajille kansainvälistä verkostoitumista. Kestävän kehityksen ja hiilijalanjäljen tuntemus omassa toimintaympäristössä on erittäin olennaista. Yhteiskunnan ja työelämän jatkuva muutos ja sen tunnistaminen ovat työssä myös erittäin tärkeää. Tulevaisuuden ennakkointi on toisaalta aina kiehtonut ihmiskuntaa, joten se on myös opetusalan yksi tavoiteltavista helmistä (Uusikylä & Atjonen 2005, 241).

Opettajan omien pedagogisten ratkaisujen tekeminen ja niiden kehittäminen ovat edellytyksenä oman opetettavan alan käytännön hallinnoimiseen. Työelämäyhteistyön laajentumisessa ja työpaikkojen tullessa yhä merkittävämmäksi osaksi ammatillista oppimista, kehitetään jatkuvasti myös uusia menetelmällisiä ratkaisuja (JAMK 2016). Sekä opettaja että oppilaat tarvitsevat kokemusta erilaisten yhteistyömenetelmien käyttämisestä, odotetuista rooleista, toimivasta työnjaosta ja tuloksista ennen kuin yhteistyö tuottaa hyviä tuloksia (Hakkarainen ym. 2005, 163). Toimintaympäristön kehittämiselle tarvitaan tiedon käyttöön liittyviä taitoja ja taitoa kehittää itseä. Opettajan tiedonkäyttöön liittyy erilaisia kysymyksiä, jotka osa on työn eettistä osa-aluetta. Samoin kuin oppimisprosessien ja –ympäristöjen suunnitteluun liittyy asioita, jotka heijastelevat opettajan käsityksiä toivotuista päämääristä, myös tiedon käyttöön liittyy aina arvovalintoja (JAMK 2016). Arvovalinnat tulevat käyttöön opettajan omien tutkimus- ja kehittämiskohteiden valinnassa ja lujalla sitoutumisella kun on kyseessä hänelle tärkeiden asioiden edistämisestä. Arvovalinnat tulevat esille myös opettajan halutessa vaikuttaa yhteisöön ja niihin toimintaympäristöihin, joissa hän kulloinkin työskentelee (JAMK 2013).

Laajimmillaan opettajan toiminta tapahtuu aina tietyssä yhteiskunnallis-historiallisessa ympäristössä. Opettaja voi vaikuttaa tulevan työelämän ja yhteiskunnan luonteeseen osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun (JAMK 2016.) Opettajan työ on toisaalta eettistä näkökulmaa sivuuttava, koska hänen toiminnallaan on erityisen merkityksellinen

merkitys yhteiskunnan ja työelämän kehittämisessä ja toisistaan poikkeavat asiat tehdään valintojen kautta, joita kaikki opettajat jatkuvasti työssään tekee. Kyetäkseen toimimaan mielekkäällä tavalla muuttuvassa ja monimuotoutuvassa toimintaympäristössä ja kehittämään sitä, opettajalla on oltava: toimintaympäristöosaamista, joka tarkoittaa opettajan kykyä hahmottaa a) omaa toimintaansa suhteessa organisaationsa ja työyhteisönsä toimintaan ja toiminnan perusteisiin sekä niissä tapahtuviin muutoksiin, ja b) yhteisönsä, esim. oppilaitoksensa tai koulutusyksikkönsä, toimintaa suhteessa sille oleellisten toimintaympäristöjen (työelämä, alueet ja yhteiskunta, kansainvälinen yhteistyö) muutokseen sekä kestävän kehityksen periaatteiden soveltamiskykyä omassa toimintaympäristössä. Työelämä- ja yrittäjyysosaamista, joka tarkoittaa oman ammattialan riittävää sisällöllistä ja menetelmällistä hallintaa, yrittäjyyden ja yritteliäisyyden merkityksen ymmärtämistä työelämän kehittämisessä sekä tahtoa ja taitoa kehittää koulutuksen ja työelämän välistä yhteistyötä. Kehittämisosaamista, joka tarkoittaa opettajan kykyä kehittää omaa ja yhteisönsä toimintaa suhteessa toimintaympäristön muutokseen, sekä tahtoa ja taitoa kehittää oman alansa työelämää alueellisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla (JAMK 2016.)

4.1.3 Verkostoituminen työelämäyhteistyössä

Ammatillisten koulutuksen ja työelämän yhteistyö on viime vuosina lisääntynyt ja monipuolistunut. Työelämälähtöisyyden johdosta ammatillinen opettaja on siirtymässä yhä enemmän koulumaailman ulkopuolelle tiiviiseen yhteistyöhön työelämän ja elinkeinoelämän kanssa (Eteläpelto & Collin 2007, 167). Työssäoppiminen kuuluu hyvin olennaisesti osana ammatillista koulutusta. Työssäoppimisen laadukas toteuttaminen edellyttää hyvää yhteistyötä ja toimivia yhteistyöverkostoja koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja työpaikkojen välillä (OPH 2009). Työelämä ja koulutus ovat jatkuvassa muutostilassa. Ala kehittyy ja muuttuu kaiken aikaa. Opetussisältö on tämän johdosta jatkuvassa muutoksessa ja kehitystilassa. Muutoksen nopeus on asettanut koulutuksen järjestäjät vaikean haasteen eteen (Lehtinen & Hiltunen 2002, 88). On erittäin tärkeää, että opettaja pysyy ajan tasalla ja pystyy ennakoimaan muutoksia. Tämä vaatii itsensä kehittämistä, tehokasta esimiestoimintaa sekä alan kehityksen jatkuvaa seurantaa ja työelämäyhteistyötä. Ammatillisella opettajalla rajanylittäjän rooli sisältää tasapainottelua koulutuksen ja työn maailmojen välillä sekä yhteyksien luomista näiden välille (Eteläpelto & Collin 2007, 167).

Koulutuksen ja työelämän yhteistyön merkitys osaavan työvoiman turvaamiseksi on kasvanut viime vuosina. Yhteistyöllä pyritään varmistamaan, että koulutus takaa työelämässä kulloinkin tarvittavan osaamisen, asiantuntijuuden ja muuttuvan työelämän tarpeet (Verkkonen 2015.) Työelämäyhteistyössä on myös haasteita. Haasteita ovat millaisin keinoin opiskelijan osaamistarpeet, oppilaitoksen kehittämistarpeet ja tutkinnon perusteiden sovittaminen saataisiin mahdollisimman hyvin yhteen sovitettua. Työpaikan näkökulmasta tärkeää on yrityksen tarpeiden mukainen osaamisen päivittäminen ja lisääminen sekä sitä kautta tuottavuuden ja työssä jaksamisen parantaminen (Verkkonen 2015). Yhteistyö oppilaitoksen ja työelämän kanssa on välttämätöntä, koska opiskelija suorittaa 6 työelämäjaksoa perustutkinnon aikana. Työharjoittelu harjoittaa opiskelijan kädentaitoja ja antaa uusia oppimisnäkömystyksiä kuin yhtä lailla tarjoaa uusimmat alaa koskevat tiedot ja taidot. Lisäksi opiskelija oppii soveltamaan koulusta saatuja tietoja työelämäjaksoihin. Vastaavasti työelämä opettaa opiskelijalle ajan tasalla olevaa tietoa ja taitoa. Opettajan rooli työharjoittelun aikana on tärkeää yhteistyön syntymiselle ja syventämiselle (Verkkonen 2015). Opettajan rooli yhdyshenkilönä työelämään on erityisen merkityksellinen aktiivisuudelle. Nykyisin opettajan työn kiireisyys, vaatavuus ja monipuolisuus tuovat omat haasteensa yhteistyön ylläpitämiseen yritysten kanssa (Verkkonen 2015). Työelämän ja oppilaitoksen sekä opettajan välinen yhteistyö painottuu lähinnä siihen, että opettaja avustaa työharjoittelupaikan hankkimisessa, ohjaa työharjoittelun sekä tekee sopimukset ja arvioinnin (Koulutuskeskus Sedu 2013).

Verkostoituminen työelämäyhteistyössä on parhaimmillaan yhteistoiminnallisuutta ja vuorovaikutusta. Vuorovaikutus ei toimi yrityksestä yritykseen, ammatillisesta koulusta yritykseen tai päinvastoin. Tähän tarvitaan työelämäyhteistyötä, joiden kanssa verkostoidutaan. Verkostoituminen rakentuu aina henkilökohtaisten luotujen suhteiden tai kontaktien kautta ja jää niiden varaan (Suomen Ekonomit 2015.)

4.2 Oppimisprosessin tunteminen

Oppiminen on muuttumista, kehittymistä, kasvua ja kypsymistä (Sydänmaanlakka 2012, 32). Oppimisprosessi on tiedon luomista muokkaamalla kokemuksia. Oppimisprosessi liitetään kiinteästi käytännön kokemuksiin ja oletusarvona on, että oppijalla on työ- ja toimintakokemusta. Tällöin oppija pystyy arvioimaan omaa toimintaansa ja hän on motivoitunut kehittämään itseään. Oppimisteoriat ovat perinteisesti rakentuneet kokemuksen

käsitteelle. Oppiminen mielletään kokemuksen karttumiseksi ja työstämiseksi (Engeström 1995, 75.) Oppimisprosessi on aikaa vievä, sillä syvällinen ja ymmärtämiseen perustuva oppiminen ei tapahdu nopeasti. Oppimisprosessi on hyvin laaja-alainen, jonka aikana oppija kuuntelee, tekee muistiinpanoja, kirjoittaa ja lukee alan julkaisuja, kokeilee uusia asioita, yhdistää uusia oppimiaan asioita vanhoihin jo opittuihin tietoihin, osaa erottaa omaan työhön liittyvät tärkeät asiat, ymmärtää opitun osa-alueet ja kokonaisuudet, keskustelee opituista asioista muiden kanssa ja hahmottelee oman näkemyksen realistiselle tasolle. Oppiminen on prosessi, jossa tieto luodaan muokkaamalla kokemuksia (Sydänmaanlakka 2012, 37). Motivaatio on kaiken oppimisen lähtökohta, ilman sitä oppiminen ei ole mahdollista.

Opetuksen tehtävänä on edistää korkealaatuista oppimista. Oppiminen on prosessi, jonka edetessä opetuksen tehtävät ja siten myös tavoitteet vaihtelevat (Oppiva ohjaaja 2011.) Opettajan hyväksi kokemat työtavat ja opetusmenetelmät ovat riippuvaisia opetuksen tavoitteista. Parhaat opetusmenetelmät ja työtavat riippuvat oppimisprosessin vaiheen lisäksi monesta muusta tekijästä, esimerkiksi ryhmän koosta ja ryhmädynamiikasta, opittavasta asiasta, käytettävissä olevasta ajasta, ja oppilaiden motivaatiosta (Oppiva ohjaaja 2011).

4.3 Pedagogiset taidot

Ammatillisen koulutuksen keskiössä on yksilön osaamisen kehittäminen (Eteläpelto & Onnismaa 2008, 77). Usko ja luottaminen opiskelijan oppimiskykyyn ja oman opetustyön arvostaminen kuuluu opettajan pedagogisiin taitoihin. Taitoihin kuuluu aito kiinnostus opiskelijoista, heidän oppimisestaan ja omasta opetuksen monipuolisuudesta. Opettaja on innostava ja innostuja, halukas kokeilemaan uusia asioita, kyseenalaistamaan asioita ja uudistumaan tarpeen vaatiessa. Opettajat kohtaavat nopean yhteiskunnallisen muutoksen mukanaan tuomat uudet haasteet jokapäiväisessä työssään. Mikään valmis kaava tai perinteinen työskentelytapa ei toimi esiin nousevissa uusissa tilanteissa, vaan nyt edellytetään uudenlaisten toimintakäytäntöjen luomista (Lehtinen & Hiltunen 2002, 157.) Opettajan asenne opiskelijoita kohtaan on kannustava ja tukea antava sekä oikeudenmukainen ja suvaitseva. Näiden edellä mainittujen lisäksi opettaja tuntee oman opetusalueensa ja hallitsee sen kaikki osa-alueet sekä myös käytännön sovellutukset ja muuttuvat tilanteet ovat hallinnassa. Opettajan asiantuntijuus näkyy siinä, että hän kyke-

nee tunnistamaan opetustilanteessa opiskelijoiden odotukset, tarpeet ja oppimisedellytykset. Näiden ominaisuuksien soveltamisessa työhön, tarvitaan monipuolista, laaja-alaista ja luovaa otetta työhön. Opettajan pitää myös tuntea ja osata soveltaa opiskelijan ja opettajan välisiä erilaisia rooleja sekä opiskelijakeskeisiä oppimistapoja (AMEO 2009).

Opetussuunnitelman keskeisen sisällön tunteminen ja sen soveltava käyttö ovat ominaisuuksia, jotka liittyvät pedagogisiin taitoihin. Työpaikan eli oppilaitoksen tuntemus, pelisääntöjen ja toiminnan tunteminen on hallinnassa, jolloin opettaja tuntee ja tietää oppilaitoksen säännöt, tavoitteet, tarjonnan ja tarpeet. Koulun toiminta ja opetussuunnitelma perustuvat kuitenkin ideaaliseen käsitykseen, jonka mukaan oppilaiden motivaatio on virittynyt koulun/opettajien asettamien oppimistavoitteiden suuntaisesti (Lehtinen & Hiltunen 2002, 16). Opettajan tulee osata markkinointi- ja tuotekehittelyn keskeisimmät tavoitteet ja osata soveltaa uusia oppimisenäkemyksiä omaan työhönsä.

4.3.1 Opettaja arvioijana

Arviointi on opetuksen olennainen osa. Arvioinnilla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on määrittää, kuinka hyvä (laadukas, arvokas, ansiokas, sopiva, jne.) jokin suoritus tai toiminta on (Uusikylä & Atjonen 2005, 191.) Opetusalalla puhutaan opettajan persoonallisuudesta, joka on keskeisin työväline opetuksessa, arvioinneissa ja arvioijana. Arvioijan työn sekä kiehtovuus että vaativuus on siinä, että hän on tekemisissä monien yhteistyökumppaneiden ja intressiryhmien kanssa (Atjonen 2007, 201). Opettajan työ arvioijana on hyvin vastuullista. Opettaja ei ole arvioinnin vuoksi vuorovaikutuksessa vain opiskelijoiden kanssa. Arvioinnista keskustellaan ja tehdään monia päätöksiä kollegojen kesken ja arviointien takia tehdään toisinaan tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa (Atjonen 2007, 201). Arvioijana opettajan on oltava hyvin sitoutunut tehtäväänsä ja etsiä vastauksista osaamista ei niinkään virheitä. Parhaimmillaan arviointi toimii muutoksen ja uudistuksen oppivälineenä. Hyvä arviointi on johdonmukaista, kehittävää ja kannustavaa. Arvioinnin tulee olla opiskelijan ja opettajan välistä luottamuksellista ja vuorovaikutteista toimintaa. Joillakin arvioinneilla on seurauksia myös yhteiskunnan muiden toimijoiden kannalta (Atjonen 2007, 201).

Opettajien kasvatuskäsitys sisältää muun muassa heidän kasvatustavoitteensa, hyväksi koetun pedagogiikan, oppijaa koskevat mielikuvat, oppilaiden oppimiselle annetun sosiaalisen merkityksen, opetussuunnitelmaa koskevat mielikuvat, opettajan tehtävää kos-

kevat mielikuvat sekä käsityksen oppilaalle tärkeimmistä tiedoista ja taidoista. Kasvatuskäsité siis sisältää opettajan normatiiviset oletukset, periaatteet, uskomukset ja arvot, jotka ohjaavat hänen opetustaan (Atjonen 2007, 206.) Arviointi on suhteutettava opetussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden lisäksi opiskelijan omaan tasoon ja edistymiseen ja tarvittaessa arviointitiedon eri menetelmien käyttöä on voitava muunnella eri tavoin. Opiskelijan tulee voida näyttää edistymistään ja osaamistaan monella eri tavalla. Näin jokaiselle opiskelijalle tarjoutuu mahdollisuus onnistua. Kirjalliset kokeet eivät anna esimerkiksi lukihäiriöiselle tai vain suullisesti lahjakkaalle opiskelijalle mahdollisuutta onnistua. Arviointiperusteiden kriteerien ja oppimisen tavoitteiden tulee olla selvästi tiedossa, tällöin opiskelija voi sitoutua opiskeluun ja luottaa siihen, että hän saa opettajalta pitkin opintomatkaa hyödyllistä palautetta osaamisestaan ja kehityksestään. Opettaja joutuu tässä odotusten ristiaallokossa pohtimaan vakavasti sitä, mitä ja miksi hän arvioinnissaan pitää tärkeänä ja millaisin menettelytavoin hän voi säilyttää tärkeäksi näkemänsä sille kuuluvalla paikalla (Atjonen 2007, 207). Olennaista opettajan työssä on auttaa opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan ja ottamaan siitä vastuuta. Parhaimmillaan arviointi on, kun se on opettajan ja opiskelijan välillä rakentavaa, palkitsevaa ja opintoja edistävää toimintaa (Helsingin yliopisto 2002).

4.3.2 Hyvä paha opettaja

Jokainen opiskelija kokee ja tuntee opettajan eri tavalla. Jotkut opiskelijat ovat sitä mieltä, että opettaja opettaa hyvin ja eläytyen kun taas toiset opiskelijat ovat sitä mieltä, että opettaja ei opeta hyvin eikä osaa eläytyä työhönsä. Hyvä opettaja kohtelee opiskelijoita tasavertaisina ja oikeudenmukaisesti. Hän tunnistaa opiskelijoiden erilaisuuden ja osaa arvostaa sitä. Hän pystyy kohtaamaan jokaisen opiskelijan siten, että tunnistaa esimerkiksi oppimisvaikeudet tai opiskelijan elämän tilanteen. Jotkut opiskelijat ovat arkoja ja epävarmoja, tärkeintä ei ole puhuminen, vaan ajattelu ja oppiminen (Uusikylä 2006, 83). Opiskelijoilla on vahva tunne, että opettaja tuntee, välittää ja tekee parhaansa opiskelijan suhteen. Hyvä opettaja rooliin kuuluu olla yhtäaikaaisesti vaativa, huumorintajuinen, eläytyvä, johdonmukainen ja omaksua oman alan luovuuden opetukseen. Hän osaa ja hallitsee oman opetusalan, omaa hyvät opetustaidot ja hallitsee opetusmenetelmät. Ammattinsa osaava opettaja motivoi opiskelijoitaan tiedolla ja tunteella, jonka hän on samaistanut oppiessaan tuntemaan opiskelijansa (Opetushallitus 2010).

Nyky-yhteiskunnassa opiskelijoiden taso- ja yhteiskunta erot ovat nähtävillä erittäin hyvin. Hyvän opettajan ammatilliseen osaamiseen tulisi kuulua opiskelijoihin perehtyneisyys, minkälaisella taitotasolla kukin opiskelija on, jotta hän pystyy opettamaan kutakin opiskelijaa opiskelijan taitotasolla. Apua opettaja saa eri tahoilta muun muassa koulukuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi, opinto-ohjaaja ja opiskelijan aiempi opiskeluhistoria. Opiskelija, jolla on erityisiä haasteita opiskelussa tai elämäntilanteessaan, tarvitsee hyvän opettajan rinnalleen, jolla on kykyä kuunnella, ymmärtää ja auttaa ongelmassa. Opiskelijat ovat erilaisia, joten ryhmässä työskentely on antoisa prosessi, kun opettajalla on tieto opiskelijoiden vahvuuksista ja heikkouksista. Kaikki opiskelijat ovat ainutlaatuisia ja erilaisia oppijoita, joten se on erityinen rikkaus ryhmässä toimimisessa (Tampereen yliopisto 2011).

Hyvän opettajan kolme vaatimusta:

1. Pitää tietää mitä opettaa. Opettaja tuntee hyvin opettamansa oppiaineen.
2. Pitää opettamastaan oppiaineesta.
3. Pitää oppilaistaan

(Uusikylä 2006, 59-60.)

Paha opettaja vaikuttaa opetustavoiltaan opiskelijan henkiseen hyvinvointiin ja opiskelumotivaatioon kielteisellä tavalla. Paha opettaja voi syrjiä, ei ole välttämättä opetusmenetelmiltään uskottava, eikä myönnä olevansa väärässä, eikä halua olla eri mieltä opiskelijoiden kanssa. Opettaja voi olla pelottava käytökseltään ja eleiltään sekä vaatia opiskelijoilta liikaa tai liian vähän suhteessa opiskelijan taito tasoon nähden. Suuri osa opettajan pedagogisesta huonosta toiminnasta liittyy auktoriteetin puutteeseen tai sen väärinkäyttämiseen (Uusikylä 2006, 118).

Opettajan ammatti on raskas ihmissuhdeammatti ja yksi vaativimmista ammateista yhteiskunnassamme. Vaativa työ, opetukselle asetettujen tavoitteiden ja tavoitteiden saavuttamiselle välttämättömien resurssien puute altistavat myös tunnollisen ja hyvän opettajan mielenterveyden ongelmille. Työnsä uuvuttamaa, loppuun palanutta opettajaa ei pidä tuomita, sillä hän tarvitsee ymmärtämystä ja apua (Uusikylä 2006, 121.) Nyky-yhteiskunta on lisännyt opettajille selkeästi enemmän vaatimuksia kuin aiemmin. Tämä on vastaavasti lisännyt opettajien työpainetta ja kuitenkin resursseja työn suorittamiseen ei ole lisääntynyt. Uupuneen opettajan tulisi hakea apua riittävän ajoissa, jotta uupumus ei pääsisi liian pitkälle menemään. Uupunut opettaja ei ole paha opettaja. Henkiseen työ

hyvinvointiin vaikuttaa varsinainen työ, työyhteisö ja kollegat, työmäärä ja työn hallinta sekä oman perustehtävän hallinta (Opetushallitus 2010).

5 KYSELY OPETTAJUUDESTA

5.1 Kyselyn toteuttaminen

Opinnäytetyön tutkiva osuus on tehty teoriaviitekehykseen viitaten. Tutkimus on tehty kvalitatiivisesta eli laadullisesta kyselytutkimuksesta. Analyysitapa on aineistosidonnainen ja perustuu kysymyksiin, joiden tarkoituksena on pohtia opettajan asiantuntijuutta, opetusta, opetuksen uskottavuutta, opetustilanteiden hallintaa ja identiteetin muodostumista. Kysely toteutettiin paperikyselynä siten, että Aninkaisen ja Lemminkäisten koulutalojen opettajien postilokeroihin tai työpöydälle jätettiin kysely, joka käsitti saateen ja varsinaisen kyselylomakkeen (liite 1). Opettajat palauttivat kyselylomakkeet omaan postilokeroon. Vastausaikaa annettiin viikko, jota jatkettiin vielä kolme päivää, jotta kaikki kiinnostuneet ehtivät vastata kyselyyn. Kvalitatiivisella tutkimustavalla on tarkoitus keskittyä enemmän laadullisiin vastauksiin kuin numeraalisiin tunnuslukuihin. Kyselylomakkeen otannassa on ammatillisia opettajia, joilla on työvuosia takanaan 6 vuodesta 20 vuoteen.

5.2 Kyselyn tulokset ja tulosten analysointi

Kyselylomakkeita jaettiin yhteensä 20 kappaletta ja vastauksia saatiin 16 kappaletta, vastausprosentti oli näin ollen 80%. Kyselyyn vastanneista 14 oli naisia ja miehiä oli yhteensä 2.

Vastaajien laskennallinen keski-ikä oli 45 vuotta. Iän vaihteluväli oli 38-58 vuotta. Keski-ikä tuntuu melko hyvältä, koska ravintola-alalla on erityisen tärkeää, että ammatillisessa instituutissa on erilaisen taustan, työhistorian ja kokemuksen omaavia ammatillisia opettajia. Kokemusperäinen tieto työstetään oman kokemuksen kautta. Opettajien välillä on erilaista vuorovaikuttamista, tällöin osaamista jaetaan myös opettajalta toiselle, ei vain opettajalta pelkästään opiskelijalle. Vastaavasti nuoremmilta opettajilta tieto jakautuu vanhemmille opettajille, joten vuorovaikuttaminen opettajien keskuudessa on erittäin rikastuttavaa.

Työkokemusta muussa kuin opetustehtävissä oli opettajille kertynyt keskimäärin 12 vuotta ja opetustehtävissä opettajat olivat olleet keskimäärin 15 vuotta. Vastaajista viisi oli ollut opetustehtävissä alle kymmenen vuotta ja kahdella heistä oli alle kolme opetus-

vuotta takana. Vastaajista suurin osa oli ylittänyt keski-ikä, joka herätti kysymyksen, kokiivatko nuoremmat omaavansa riittävästi tietoa omasta asiantuntijuudesta? Tai tunsivatko vanhemmat opettajat asiantuntijuutensa mahdollisesti vanhentuneen?

Taulukko 1. Ammatillinen osaaminen.

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
5. Ylläpidän omaa ammattiosaamistani erilaisin keinoin	87 %	13 %			
6. Tunnen toisten opettajien					
a) asiantuntijuuden sekä	19 %	81 %			
b) osaan jakaa asiantuntijuuttani toisille	7 %	93 %			
7. Myönteinen ammatti-identiteettini					
a) tukee voimavarojeni ja työkykyni kehittymistä sekä	75 %	25 %			
b) työhyvinvointiani	93 %	7 %			

Kysymys numero 5 tarkasteli opettajien ammattiosaamisen kohdennusta ja ylläpitoa erilaisin keinoin. Lähes kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että he huolehtivat ja ylläpitävät ammattiosaamistaan erilaisin keinoin. Koska ravintola-ala on jatkuvassa muutostilassa, uusia trendejä ja uusia ideoita tulee lähes tauotta, on erityisen tärkeää, että opettaja on ajan tasalla omasta asiantuntijuudestaan ja ylläpitää osaamistaan erilaisin keinoin.

Kysymys numero 6 a) tarkasteli, miten hyvin opettajat tuntevat toistensa asiantuntijuuden, sekä kohdassa 6 b) osaavatko opettajat jakaa omaa asiantuntijuuttaan toisille.

Tässä tarkastelussa tuli hyvin selkeästi ilmi, että asiantuntijuuden tunteminen sekä toisille jakaminen ei ollut täysin tiedossa, vaan lähes jokainen vastaus oli jonkin verran samaa mieltä molemmissa kohdissa. On syytä pohtia, miten asiantuntijuuden sekä sen jakamisen voisi saada vielä paremmin opettajien keskinäiseen tietoisuuteen ja käyttöön. Erilaiset yhteiset projektit ja kurssien päivitykset voisi olla ratkaisu tähän asiaan, jolloin kaikki olisivat mukana yhteisesti jakamassa omaa asiantuntijuuttaan.

Kysymys numero 7 a) vastausten perusteella voidaan todeta, että opettajat eivät usko lähes täysin myönteisen ammatti-identiteetin tukevan voimavaroja ja työkyvyn kehittymistä. Myönteisen ammatti-identiteetin myötä opettajan on helpompi kohdata arjessa vastaan tulevat ongelmat ja onnistumiset ja lisäksi motivoi hankkimaan tietoa alalla tapahtuvista muutoksista. 7 b) kohdassa vastaukset olivat lähes kaikilla täysin samaa mieltä. Vähemmistö opettajista olivat jonkin verran samaa mieltä ammatti-identiteetin positiivisesta vaikutuksesta työhyvinvointiin. Vastaavasti valtaosa opettajista oli sitä mieltä, että ammatti-identiteetin tukemiseen tarvitaan voimavarojen ja työkyvyn kehittymistä.

Taulukko 2. Kasvatuksellinen ja asiantuntijatyö.

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
8. Opettamiseni rinnalle on tullut enenevissä määrin kasvatuksellinen ja ohjauksellinen työ	81 %	13%	6 %		
9. Työni on asiantuntija ja ihmissuhde-työtä	75 %	19 %	6 %		
10. Osallistun toiminnallani oppilaiden identiteetin rakentamiseen	82 %	12 %	6 %		

Kysymys numero 8 arvioitiin opettajien pedagogista taitoa. Tuloksista ilmenee, että opettajat ovat lähes yhtä mieltä siitä, että opettamisen rinnalle on tullut enenevissä määrin kasvatuksellinen ja ohjauksellinen työ. Vastaavasti 19 % vastanneista oli sitä mieltä, että opetuksen rinnastaminen kasvatukselliseen ja ohjaukselliseen työhön ei välttämättä näy

kaikissa opetustöissä. Pitäisikö kasvatukseen liittyvää lisäkoulutusta olla mahdollista järjestää tulevaisuudessa opettajille vastausten perusteella ja onko ravintola-alan opettajilla peruskoulutuksessa riittävästi kasvatukseen liittyviä toimintamalleja?

Väittämässä 9 arvioitiin opettajan työtä ihmissuhde ja asiantuntija työksi. Täysin samaa mieltä väittämästä oli 75 %, ja jonkin verran samaa mieltä oli 19 % vastanneista, ja 6 % ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä. Vastaus tuloksen perusteella voi sanoa, että osa opettajista ei halua mieltää työtään asiantuntija ja ihmissuhdetyöksi, vaan opetus työksi, oman alan asiantuntijuuden jakamista opiskelijoille. Kuitenkin nykypäivänä opetustyön rinnalle on noussut myös kasvatuksellinen työ muuttuneen opiskelijatilanteen myötä. Opettaja on kosketuksissa tilanteissa, joissa joudutaan ottamaan kantaa opiskelijan kokonaistilanteeseen sekä antamaan kasvatuksellisia neuvoja tarvittaessa.

Kohdassa 10 tarkasteltiin osallistumista toiminnalla opiskelijoiden identiteetin rakentamiseen, jossa vastausprosentti oli täysin samaa mieltä 82 %, jonkin verran samaa mieltä 12 %, ja ei- samaa eikä eri mieltä 6 %. Lähes jokainen opettaja on sitä mieltä, että työn kuvaan kuuluu opiskelijan identiteetin rakentaminen osana opettajan työtä. Hyvänä esimerkkinä on se, että opettaja näkee nykytilan positiivisena ja omalta osaltaan pyrkii tukemaan opiskelijan kasvua ja kehitystä, voi vaikuttaa erityisen positiivisesti opiskelijan identiteettiin.

Taulukko 3. Työelämäosaaminen.

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
11. Opettajuudeltani vaaditaan koulutusalani ja opetusaineeni hyvää					
a) teoreettista ja	100 %				
b) käytännöllistä hallintaa	100 %				
12. Minulla on oltava riittävä työelämäkokemus uskottavuuden luomiseksi	100 %				

13. Hallitsen ammatillisen opetusprosessin, joka sisältää suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin	87 %	13 %			
---	------	------	--	--	--

Väittämässä 11 a) pohdittiin opettajuudelta vaadittavan koulutusalan ja opetusaineen hyvää teoreettista hallintaa. Tässä väittämässä kaikki olivat täysin mieltä siitä, että teoreettinen tieto on opetustyön kulmakivi. Väittämässä 11 b) pohdittiin opettajuudelta vaadittavan koulutusalan ja opetusaineen hyvää käytännöllistä hallintaa. Vastausten perusteella opettajat olivat täysin samaa mieltä käytännön hallitsemisen suhteen. Ravintola-alan teorian ja käytännön hallintaa on hyvä ylläpitää esimerkiksi työelämä jaksoilla tai toisinaan suoritettavia käytännön työpäiviä ravintola-alalla esimerkiksi lomien aikana.

Kohdassa 12 tarkasteltiin opettajien riittävää työelämäkokemusta uskottavuuden luomiseksi. Kaikki vastanneet olivat täysin samaa mieltä siitä, että riittävä työelämäkokemus tarvitaan uskottavuuden luomiseksi. Kohdan 12 väittämä pyrkii vastaamaan kysymykseen opettajan tarvitsemista tiedoista ja taidoista, jotta hän pystyy opettamaan luotettavasti ja uskottavasti opiskelijoita.

Kysymyksessä 13 pohditaan opettajan hallitsemaa ammatillisen opetusprosessin sisältöä, joka sisältää suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin. Suurin osa opettajista oli täysin samaa mieltä, että hallitsee ammatillisen opetusprosessin, joka sisältää suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin. Ainoastaan 13 % opettajista oli jonkin verran samaa mieltä asiasta. Tutkimuksen vastaajien keski-ikä oli 45 vuotta, joka saattaa selittää tuloksen. Aiemmin opettajat ovat vastanneet oman ammattiosaamisen hallinnasta opetuksessa. Ainoastaan osa opettajista on hoitanut suunnittelua ja arviointia. Nykypäivän vaatimuksena on, että opettajat pyrkivät hoitamaan kaikki kolme osa-aluetta.

Taulukko 4. Työelämäverkostot ja oppimisprosessin tunteminen.

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
14. Olen monipuolisesti verkostoitunut työelämäyhteistyössä	87 %	7 %	6 %		
15. Arvioivana opettajana sitoudun tehtävääni ja etsin vastauksista osaamista en niinkään virheitä	93 %	7 %			
16. Kohtelen oppilaita tasavertaisina ja oikeudenmukaisesti	75 %	25 %			

Kohdassa 14 pohdittiin monipuolista verkostoitumista työelämäyhteistyöhön. Suurin osa vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että ovat monipuolisesti verkostoituneet työelämäyhteistyössä. Ainoastaan 7 % vastaajista oli jonkin verran samaa mieltä, ja 6 % ei samaa eikä eri mieltä verkostoitumisesta. Pieni osa vastaajista ei täten ollut täysin varma, onko heillä riittävästi verkostoitumista työelämäään. Miten opettajat näkevät työelämän verkostoitumisen mahdollisuudet? Työelämä verkostoituminen on erittäin tärkeää, koska sieltä saadaan ajan tasalla olevaa tietoa ja taitoa.

Väittämä 15 pohti arvioivan opettajan sitoutuvuutta tehtävään ja etsiä vastauksista osaamista ei niinkään virheitä. Täysin samaa mieltä vastaajista oli 93 % ja jonkin verran samaa mieltä oli 7 % vastaajista. Arvioivana opettajana on erityisen tärkeää, että jokainen opiskelija on ainulaatuinen kokemus arviointi tilanteessa, eikä ketään saa arvioida virheistä, vaan jokaista arvioitavaa osa-aluetta pitää arvioida kehityskaari mittarilla.

Kohdassa 16 tarkasteltiin opettajan arviointikykyä kohdella opiskelijoita tasavertaisina ja oikeudenmukaisesti. Vastaajista 75 % oli täysin samaa mieltä, mutta 25 % oli lähes samaa mieltä. Onko lähes samaa mieltä vastaajien olettamuksena, että kohtelu ei aina kaikissa opetustilanteissa toteudu tai mahdollisesti pysty toteutumaan. Jokaisen opiskelijan kohdalla, opettajan tulisi pohtia tilanteen huomioiden oikeaa suhtautumistapaa tavassaan toimia opiskelijoiden kanssa.

Taulukko 5. Ammatillinen osaaminen.

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
17. Uskon oman sisäisen motivaationi vaikuttavan opiskelijoiden motivaatioon	55 %	15 %	10 %	20 %	
18. Pystyn motivoimaan opiskelijoita	64 %	13 %	8 %	15 %	
19. Omaan hyvät vuorovaikutustaidot	74 %	12 %	14 %		

Väittämässä 17 pohdittiin uskoa oman sisäisen motivaation vaikutusta opiskelijoiden motivaatioon. Väittämässä oli melko suuri jakauma. 55 % vastaajista oli täysin samaa mieltä, 15 % vastaajista oli jonkin verran samaa mieltä, 10 % vastaajista oli ei samaa eikä eri mieltä ja 20 % vastaajista oli jonkin verran eri mieltä. Vastausten jakauma oli yllättävä. Opettajan sisäinen motivaatio on erityisen tärkeää hänen tekemässään työssään. Opiskelija, joka innostuu annetuista tehtävistä esimerkiksi oman mielenkiinnon innoittamana, on sisäistänyt opettajan sisäisen motivaation tarkoituksen. Tällöin opiskelija on motivoitunut itse opiskeluun, eikä välttämättä ole halukas luovuttamaan tai haluaa tavoitella aina entistä parempia tuloksia oppimisen kannalta.

Kohdassa 18 pohdittiin opettajan motivointikykyä opiskelijoita kohtaan. Kohdan vastaukset jakaantuivat yllättävän selkeästi. Täysin samaa mieltä oli 64 % vastaajista, jonkin

verran samaa mieltä oli vastaajista 13 %, ei samaa eikä eri mieltä oli vastaajista 8 % ja jonkin verran eri mieltä vastaajista oli 15 %. Ravintola-alan opetuksessa opiskelijan yksilöllinen ja laadullinen motivointi on erityisen tärkeää. Jokainen ravintola-alan opiskelija on erilainen oppija. Opettajalla tulisi olla monenlaisia tapoja motivoida opiskelijoitaan. Onko osalla vastaajista takanaan pitkä opettajan työura, jolloin työ on eräällä tavalla muuttunut tapoihin kangistuneeksi?

Taulukko 6. Oppimisprosessin tunteminen.

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
20. Pystyn luomaan toimivan ja eläytyvän opetustilanteen	69 %	25 %	6 %		
21. Olen riittävän hyvä asiantuntija työssäni, jotta voin opetustilanteissa toimia joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla	79 %	21 %			
22. Minulla on riittävästi tietoa siitä, mitä opettamassani ravintola-alan työelämässä tapahtuu	87 %	13 %			

Väittämän 20 kohdalla vastaukset jakaantuivat selkeästi. Täysin samaa mieltä vastaajista oli 61 %, jonkin verran samaa mieltä vastaajista oli 25 % ja ei samaa eikä eri mieltä vastaajista oli 14 %. Väittämän kohdalla yli puolet oli sitä mieltä, että he pystyvät luomaan toimivan ja eläytyvän opetustilanteen. Opetustilanteessa on tärkeää, että opettajan luoma oma kritiikki on toimiva opiskelijoita kohtaan.

Kohdassa 21 pohdittiin opettajan hyvää asiantuntijuutta työssään, jotta voi opetustilanteissa toimia joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla. Täysin samaa mieltä vastaajista oli 79 % ja jonkin verran samaa mieltä vastaajista oli 21 %. Vastausten jakauma oli yllättävä, edelliseen väittämään verraten. Toimivan ja eläytyvän opetustilanteen luominen vaatii opettajalta asiantuntijuutta tekemässään työssään, jotta hän pystyy toimimaan joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla.

Väittämä 21 pohdittiin opettajan riittävää tietoa siitä, mitä opettamassaan ravintola-alan työelämässä tapahtuu. Täysin samaa mieltä vastaajista oli 87 % ja jonkin verran samaa mieltä vastaajista oli 13 %. Vastausten perusteella voidaan todeta, että vastaajien nykyinen työelämä tietous on ajan tasalla sekä ymmärrys siitä, että ravintola-ala on jatkuvassa muutostilassa. On erityisen tärkeää olla kiinnostunut ravintola-alan muutostilasta ja hankkia lisää tietoa. Näin opettaja luo opetustilanteeseen uskottavuutta ja luotettavuutta. Väittämän prosentuaalinen tulos vastaa täysin kysymys numero 5:n tulosta.

5.3 Kehittämisehdotuksia asiantuntijana kehittymiseen

Opinnäytetyön tutkimuksen lähtökohtana oli tutkia opettajan asiantuntijuutta, identiteettiä, motivaatiota, opiskelijaan suunnattua motivointi taitoa ja oman ammattiosaamisen ylläpitoa ammatillisessa koulussa nykypäivänä. Kyselytutkimuksesta sain paljon arvokasta tietoa siitä, millainen on opettajien mielestä oma ammattiosaamisen taso, oman opetuksen uskottavuus, opetustilanteeseensa heittäytyminen, työelämä verkostoitumisen tila, ja millä tasolla on oma asiantuntijuus suhteessa ravintola-alan jatkuvaan muutostilaan nähden. Opettaja ei ole pelkkä opetusteknikko, eikä oppisisältöjen ja opetusmenetelmien hyvä hallinta riitä. Hyvä opettaja on myös oikeudenmukainen ja kypsä kasvattaja (Uusikylä 2006, 32.) Opettajat tekevät arvokasta työtä nuorten kanssa. He opettavat tietoja ja taitoja sekä toimivat opiskelijoiden kasvattajina. Ammatti-identiteetti muo-
vautuu työelämässä työkokemusten kautta, saa tukea ja vahvistusta jatko- ja täydennyskoulutuksessa sekä oman aktiivisuuden mukaan (Salovaara & Honkonen 2013, 25). Tutkimuksen perusteella kehittämisehdotuksia asiantuntijana kehittymiseen on erilaiset koulutukset, jotka liittyvät oman asiantuntijuuden tarkasteluun.

5.3.1 Pohdintaa tuloksista

Kyselytutkimuksen perusteella voidaan todeta, että opettaja, jolla on melko pitkä työkokemus ravintola-alalta, pedagoginen tutkinto, hyvä sosiaalinen vuorovaikutus on avointa ja opettajalla on halu kehittää itseänsä, tulevat menestymään opiskelijoiden kanssa ja ovat uskottavia ja eläytyviä opetustilanteissa nyt ja tulevaisuudessa. Opettajan tehtävät nykypäivänä ja tulevaisuudessa tulevat olemaan hyvin moninaiset eivätkä varmasti tule helpottumaan tulevaisuudessakaan.

Teoriaosuudessa tarkastelin ammatillisen koulutuksen merkitystä Suomessa sekä reformi-uudistusta, joka astuu voimaan vuonna 2018. Reformin myötä ammatillisen opettajan työnkuva tulee muuttumaan, ja tästä syystä onkin erityisen tärkeää luoda hyvät kontaktit ja verkostot työelämään. Tarkastelussa oli myös ammatillinen identiteetti ja opettaja asiantuntijana. Ammatillisen opettajan ammattiosaamiseen kuuluu opettajuuden lisäksi riittävän pitkä työelämäosaaminen. Ravintola-alan ammatillisessa koulutuksessa opettajan yhdeksi vahvuudeksi tulee nähdä riittävän laaja yhteys työelämään. Ammatillisen opettajan työkokemus työelämästä ja työstä selviytymisestä, antavat tärkeää tietoa opiskelijoille. Työelämä tieto mitä ravintola-alan opetuksessa tarvitaan, on jatkuvassa muutoksessa. Näin ollen opettajan tulisi pysyä mukana ja hankkia tarvittavaa tietoa. Ravintola-alan perustaidot ovat muuttumattomat, mutta nopeasti muuttuva työelämä vaatimukset ravintola-alan koulutuksessa edellyttää, että opettajalla on hyvät verkostot työelämään.

Ravintola-alan opetuksessa keskeisintä on se, että jokainen opiskelija on erilainen ja jokainen opiskelija oppii ja kehittyy omalla tavallaan. Opettajan tulisi huomioida ja ymmärtää opetustilanteissa jokainen opiskelija ainutlaatuisena oppijana ja jokainen opiskelija oppii opetettavat asiat eri tavoin. Nykypäivänä ravintola-alan opetus on hyvin sosiaalisuuteen vuorovaikutukseen, soveltavaan ja itsenäiseen työskentelyyn perustuvaa opetusta. Näin ollen opetus on opiskelijan ja opettajan välistä vuorovaikuttamista.

Ravintola-alan opetus pitää sisällään tietojen siirtämistä opiskelijalle. Opetuksessa tulee tilanteita, joissa opettaja ei voi muulla tavoin kertoa tai opettaa asioita, kuin itse näyttämällä ja havainnollistamalla. Kokemuksen kautta siirrettävä tieto opiskelijoille on parhaimmillaan juuri silloin, kun opettaja jakaa omaa asiantuntijuuttaan käytännön esimerkein. Tästä johtuen ammatillisen opettajan tulee itse huolehtia oman ammattitaitonsa ylläpitämisestä ja tiedon hankinnasta. Ammatillisen opettajan työ ei ole pelkästään riittävää ammattiosaamista, vaan se on tämän lisäksi ohjaustyötä, motivaattorina toimimista opiskelijoiden tuntemista ja tulkittamista. Ammatillisen opettajan tulee ymmärtää motivaatiotekijöiden merkitys opetustyössään.

Opinnäytetyön yhteydessä toteutettu kyselytutkimuksen tulosten perusteella voin todeta, että ravintola-alan opettajien vastauksista nousi esiin selkeitä osa-alueita, joita kehittämällä voidaan kehittää opettajien asiantuntijuutta edelleen. Esiin tulleita kehittämiskohteita olivat opettajan sisäinen motivointikyky, opetettavan aineen jatkuva tieto taidon ylläpito, monipuoliset työelämäverkostot ja motivoiva, eläytyvä ja monipuolinen opetusmateriaali.

Opettajan ammatillisuus perustuu itse määriteltyihin opetuksen ehtoihin. Opettajan omien pedagogisten ratkaisujen tekeminen ja niiden kehittäminen ovat edellytyksenä oman opetettavan alan käytännön hallinnoimiseen. Ravintola-alalle pyrkiviltä odotetaan mm. palveluhenkisyttä, sosiaalisuutta, joustavuutta ja järjestelykykyä ja näiden lisäksi pitää tuntea ravintolan tuotteet ja palvelut, etikettiä noudattaen. Ammatillisen opettajan tärkein työväline on hänen oma persoonansa, asiantuntijuutensa ja muuntautumiskykynsä suhteessa työelämän vaatimusten opettamiselle. Ammatillisen opettajan esiintymistaidot ja luontainen kyky kohdata opiskelijansa eivät kuitenkaan yksin riitä opetuksen kokonaisuuden hallinnoimisessa ja opetuksen sisällön opetuksessa. Opettajan tulee hallita oma osaamisalueensa teoreettisesti sekä käytännön tasolla. Hänellä tulisi olla riittävä työelämäkokemus ja monipuolinen alan tuntemus erilaisissa alan työtehtävissä. Ammatillinen koulutus on hyvin käytännönläheistä ja työelämään sidottua, joten pelkillä tutkintotodistuksilla opettajan ammatillista osaamista ei voida arvioida, eikä se yksistään riitä ravintola-alan opetustehtävien suorittamiseen luotettavalla ja uskottavalla tavalla. Tutkintojen kautta saavutetaan pedagoginen sekä korkeakoulu pätevyys, mutta ne eivät yksistään riitä opetustilanteiden ja opetussisällön hallinnoimisen tai opiskelijan kohtaamiseen liittyviin tilanteisiin. Työelämä tulee entistä enemmän vaatimaan tulevaisuuden työntekijöiltä itseohjautuvuutta, tiimityöskentelyä ja erilaisten ongelmien ratkaisutaitoa sekä riittävää ammatillista osaamista. Näiden edellä mainittujen kriteerien johdosta opettajan tulee olla tietoinen omasta itsestään opettajana, hankkinut riittävän työelämäkokemuksen ja tuntea oma opetusalueensa hyvin.

Ammatillisen opettajan työ on hyvin itsenäistä ja vaativaa asiantuntijatyötä. Tämän johdosta opettajan tulee olla kiinnostunut alan jatkuvasta muutos- ja kehitystilasta ja hankkia itsenäisesti tietoa alaan liittyen sekä päivittää opetussisältöä tarpeen vaatiessa. Opettajan tulee olla aktiivinen työelämän verkostojen kanssa ja osoittaa omaa aktiivisuuttaan tiedon hankinnassa. Vuonna 2018 uuden reformin myötä työelämlähtöinen opetus ja työelämään kasvattaminen lisääntyy entisestään. Ravintola-alan perustaidot ovat muuttumattomat, mutta nopeasti muuttuva työelämä vaatimukset ravintola-alan koulutuksessa edellyttää, että opettajalla on oltava hyvät verkostot työelämään. Alan opetus pitää sisällään tietojen siirtämistä opiskelijalle. Opetuksessa tulee tilanteita, joissa opettaja ei voi muulla tavoin kertoa tai opettaa asioita kuin itse näyttämällä ja havainnollistamalla. Kokemuksen kautta siirrettävä tieto opiskelijalle on parhaimmillaan juuri silloin, kun opettaja jakaa omaa asiantuntijuuttaan käytännön esimerkein. Tästä johtuen ammatillisen opettajan tulee itse huolehtia oman ammattitaitonsa ylläpitämisestä ja tiedon hankinnasta sekä olla kiinnostunut alasta.

Koulutuksen ja työelämän yhteistyön merkitys osaavan työvoiman turvaamiseksi on kasvanut viime vuosina. Yhteistyöllä pyritään varmistamaan, että koulutus takaa työelämässä kulloinkin tarvittavan osaamisen, asiantuntijuuden ja muuttuvan työelämän tarpeet. Työssäoppiminen, työssäoppimisen ohjaus ja arviointi kuuluvat hyvin olennaisesti osana ammatillista koulutusta. Työssäoppimisen laadukas toteuttaminen edellyttää hyvää yhteistyötä ja toimivia yhteistyöverkostoja opettajan ja työelämän välillä, jotta osataan löytää opiskelijalle juuri oikeanlainen oppimisympäristö opiskelijan valmiuksiin nähden. Tässä kohdin opettajan ammatillinen osaaminen ja aikaisemmin hankittu työkokemus tukevat opiskelijan valmiuksia siirtyä työelämään sekä oikeanlaiseen työpaikkaan. Verkostoituminen työelämässä eri tyyppisiin työpaikkoihin, on onnistunutta, kun opettaja löytää juuri oikeanlaisen työssäoppimispaikan opiskelijalle, joka saa harjoittelusta riittävästi haasteita ja monipuolisia oppimiskokemuksia. Vuonna 2018 reformin myötä verkostoituminen työelämään tulee olemaan entistä tärkeämpää. Opettaja on siirtymässä yhä enemmän koulumaailman ulkopuolelle tiiviiseen yhteistyöhön työelämän ja elinkeinoelämän kanssa.

Oppimisprosessin tuntemiseen tarvitaan opettajan omia työkokemuksia, joista hän luo tietoa opetukseensa. Ravintola-alan oppimisprosessiin liitetään kiinteästi käytännön kokemukset ja oletusarvona on, että opettajalla on työ- ja toimintakokemuksia hankittuna. Tällöin opettaja pystyy arvioimaan omaa toimintaansa, ja hän on motivoitunut kehittämään ja uudistamaan itseään. Opettajan hyväksi kokemat työtavat ja opetusmenetelmät riippuvat oppimisprosessin vaiheen lisäksi monesta muusta tekijästä, esimerkiksi ryhmän koosta ja ryhmädynamiikasta, opittavasta asiasta, käytettävissä olevasta ajasta, ja opiskelijoiden motivaatiosta opittavaan asiaan. Pedagogisten taitojen hallinta on osa opettajan luotettavaa ja uskottavaa työnkuvaa. Näihin taitoihin kuuluu aito kiinnostus opiskelijoista, heidän oppimisestaan ja omasta opetuksen monipuolisuudesta. Opettajan kuuluu olla innostava ja innostuja, kuten ravintola-alalla asiakaspalvelussa työskentelysäkin vaaditaan eräänä ominaisuutena. Opettaja kohtaa nopean yhteiskunnallisen muutoksen mukanaan tuomat uudet haasteet jokapäiväisessä työssään. Mikään valmis kaava tai perinteinen työskentelytapa ei toimi esiin nousevissa uusissa tilanteissa, vaan edellytyksenä on luoda uudenlaisia toimintakäytäntöjä. Ravintola-alalla ei samanlaista päivää ole, vaan jokainen päivä on uusien asioiden kohtaamista niin työnteossa, kuin asiakaskohtaamisissa. Riittävän kauan ravintola-alalla työskennellyt opettaja osaa so-

veltaa oppimisprosessiaan jopa nopeastikin, haluaa kehittyä, on kiinnostunut alasta, hallitsee hyvät vuorovaikutustaidot, on innovatiivinen ja muuntautumiskykyinen sekä osaa kohdata opiskelijat avoimin silmin.

5.3.2 Kehittämisehdotuksia

Opetuksen arvostusta tulisi tuoda esille entistä enemmän. Jokainen opettaja on erilainen persoona ja opetustavat myös eroavat toinen toisistaan. Kyselytutkimuksen vastauksista ilmeni, että tarvittaisiin työkaluja selvittämään, miten voitaisiin paremmin tunnistaa oppimisen ja opetuksen ongelmat. Ensin pitäisi selvittää, mitkä ongelmat johtuvat opetuksesta, ja mitkä ongelmat johtuvat oppimisesta. Jokaisen ammatillisen opettajan tulisi saattaa omaan tietoisuuteen oma opetustyylinsä. Opetus, oppiminen ja opetuksen kehittäminen vaativat erilaisia tukitoimia esimerkiksi yhteisesti järjestettävät foorumit opettajille.

Opettajan työ on laaja-alainen ja vaativa ihmissuhdeammatti, joka on selvästi muuttumassa yksin toimijasta yhteistyötaitoja edellyttäväksi professioksi (Lehtinen & Hiltunen 2002, 133). Opettajan tulisi tuntea ja tietää oman opetusalueensa oppimisprosessi, ja miten motivoida opiskelijoita mahdollisimman hyvin ja kannustavasti, jotta oppiminen olisi mahdollisimman kattavaa ja opettavaista. Hyvä opettaja valitsee opettamistapansa joustavasti sen mukaan, miten hyvin ne edistävät opetuksen tavoitteiden mukaista opiskelua ja oppimista (Uusikylä 2006, 65). Opiskelijan motivoiminen on erittäin haastavaa opettajan työssä. Tässä ratkaisevana tekijänä tulisi luoda mahdollisimman positiivinen ilmapiiri. Opiskelijan tulisi kokea oppiminen mahdollisimman kannustavana ja rohkaisevana, jotta lopputuloksena saataisiin mielekäs ja kokonaisvaltainen oppimistapahtuma.

Opettajan on koettava työnsä ja tehtävänsä merkitykselliseksi ja tärkeäksi ollakseen valmis antamaan siihen täyden panoksensa. Lisäksi työllä on oltava henkilökohtaista arvoa, joka antaa opettajan työlle sisältöä (Salovaara & Honkonen 2013, 142.) Opetukseen motivoiminen tulisi olla mahdollisimman kannustava. Hänen tulisi pystyä osoittamaan toiminnallaan, että arvostaa opiskelijoiden tulevaa ammattia. Tehtävien tulisi olla riittävän haasteellisia, jotta opiskelija saisi positiivista kehitystä oppimisessaan, sekä positiivista vahvistusta oppimiseensa saavuttaessaan hänelle asetetut tavoitteet. Jotta tähän päästäisiin, tulisi opettajan suunnitella tarkasti oma opetuksensa. Opintojen selkeä tavoitteiden asettaminen osana opettajan suorittamaa opetustyötä, motivoi opiskelijaa entistä parempiin suorituksiin.

Työelämä verkostot tulisi olla riittävän laajat ja monipuoliset. Työelämä jaksot tukisivat erinomaisen hyvin opettajan ammatillista osaamista, sekä ylläpitäisivät opetuksen luotettavuutta ja ymmärrystä.

5.4 Työn validiteetti ja reliabiliteetti

Tehdyn kyselytutkimuksen validiteetti eli luotettavuusarviointi mittaa tutkimuksen pätevyttä ja luotettavuutta. Kyselytutkimuksessa mittarit koostuvat kysymyksistä ja väitteistä, joiden laatimiseen liittyy sekä sisällöllisiä että tilastollisia haasteita. Mittaus tapahtuu kyselylomakkeella, joka on kokoelma mittareita ja yksittäisiä kysymyksiä (Vehkalahti 2014, 17.) Validiteetin arviointi kohdistaa yleensä huomionsa kysymykseen, kuinka hyvin tutkimusote ja siinä käytetyt menetelmät vastaavat sitä ilmiötä, jota halutaan tutkia (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007). Reliabiliteetti vastaavasti käsittelee mittaustulosten toistettavuutta. Reliabiliteetilla eli mittarin tai menetelmän luotettavuudella viitataan perinteisesti käytetyn tutkimusmenetelmän kykyyn antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia, toisin sanoen käsitteellä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän ja käytettyjen mittareiden kykyä saavuttaa tarkoitettuja tuloksia (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007). Validiteetti on mittauksen luotettavuuden kannalta ensisijainen peruste, sillä ellei mitata oikeaa asiaa, ei reliabiliteetilla ole mitään merkitystä (Vehkalahti 2014, 41).

Tavoitteena oli selvittää opettajan asiantuntijuutta, identiteettiä, motivaatiota, opiskelijaan suunnattua motivointitaitoa ja oman ammattiosaamisen ylläpitoa ammatillisessa koulussa nykypäivänä. Jotta kyselytutkimustulokset olisivat mahdollisimman luotettavia ja kyselytutkimus laadukas, piti suunnitteluvaiheessa pohtia tarkkaan väittämiä. Tämän lisäksi oli pohdittava, miten kyselylomakkeesta tulisi mahdollisimman luotettava, ja miten saada riittävästi vastaajia kyselyyn. Luotettavuus on eräs tutkimuksen luotettavuuden ilmaisina (Vehkalahti 2014, 44).

Tutkimuksessa käytetyt kyselyn osa-alueet ja niiden väittämät kattoivat riittävän hyvin tutkittavan asiakokonaisuuden selvittämiseksi. Väittämät olivat suoraan verrannollisia teoriaviitekehukseen. Tutkimus on toistettavissa. Ammatillinen osaaminen on jatkuvassa muutostilassa, joten tutkimuksen tulokset vanhenevat hyvin nopeasti.

Itse kyselytutkimuksen rakennetta voidaan kehittää ja keskittää tiettyihin osaamisalueisiin tai kehittämiskohteisiin.

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin ammatillisen osaamisen osa-alueita yksilön näkökulmasta. Ammatillista osaamista on syytä tutkia yksilötasolla, koska tutkimuksen tarkoitus on pohtia yksilön osaamisperustaa eri näkökulmista tarkasteltuna.

6 YHTEENVETO

Työn tavoitteena oli kyselytutkimukseen perustuen selvittää, opettajan pedagogisia ominaisuuksia, asiantuntijuutta, opetuksen sisällön tuntemista ja motivointi taitoja. Työssä koottiin yhteen teoriaviitekehystä ammatillisesta koulutuksesta Suomessa, opettajan ammatillisesta identiteetistä ja opettaja asiantuntijana.

Työn tuloksena saatiin selville, että ammatillisen opettajan osaaminen, asiantuntijuuden jakaminen ja ammattitaidon ylläpito ovat ravintola-alan opetuksen uskottavuuden luomiseksi hyvällä tasolla, mutta kuitenkin jatkuvassa kehittämistarpeessa. Kasvatuksellinen ja samanaikaisesti asiantuntijatyö opettajan työnkuvassa on lisääntynyt huomattavasti. Tähän edellä mainittuun kasvatukselliseen asiantuntija työhön, tullaan tarvitsemaan lisäkoulutusta ja muunlaista tietoa, helpottaakseen opettajan enenevissä määrin lisääntynyttä kasvatuksellista työtä. Työelämä osaaminen ja oman opetusprosessin hallinta luovat tarvittavan pohjan ammatillisen opettajan työhön. Tähän tarvitaan jatkuvaa itsensä kehittämistä, mahdollisia työelämä jaksoja, omaa mielenkiintoa alan jatkuvaan seurantaan ja mahdollisen opetuksen ja- tai oppimisen ongelmien selvittäminen. Työelämäverkostot ja oppimisprosessin tunteminen ovat yhtä lailla jatkuvassa muutos tilassa, sillä ravintola-ala kehittyy ja muuttuu jatkuvasti ja tämän lisäksi vuonna 2018 reformin myötä työelämäverkostojen merkitys kasvaa entisestään. Tästä syystä ammatillisen opettajan tulisi verkostoitua mahdollisimman laaja alaisesti, jotta opiskelijoiden sijoitus työelämä jaksoille tukisi opiskelijan omaa osaamisperustaa ja työelämäverkostojen kautta löytyisi opiskelijoille juuri hänelle sopiva ja tasoinen työssäoppimispaikka. Opettajan motivointitaidot ja vuorovaikutustaidot ovat merkittävässä asemassa opetuksessa. Kun opettajan myönteiset vuorovaikutustaidot tulevat esille opetus- ja ohjaustilanteissa, opiskelijoiden mielenkiinto ja luottamus opettajaa kohtaan tukee molemmin puolista vuorovaikuttamista, ja tämän lisäksi opettajan riittävä ja positiivinen motivointitaito takaavat myönteisen ja tehokkaan työskentelyilmapiirin.

LÄHTEET

- Ameo. 2009. Ammatillisen opettajan käsikirja. Viitattu 8.5.2017. Saatavana: <http://ameo.fi/wp-content/uploads/2014/11/AmmatillisenOpettajanKasikirja.pdf>
- Ammattinetti. 2017. Ammatillisen oppilaitoksen opettaja. Viitattu: 5.3.2017. Saatavana: http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/92_ammatti?link=true
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2016. Osallistavaa oppimista ja kehittämistä. Viitattu 1.5.2017. Saatavana: www.diak.fi/tyoelama/Julkaisut/Documents/DIAK_opetus_3.pdf
- Engeström, Y. 1995. Kehittävä työntutkimus. Painatuskeskus Oy. Helsinki.
- Eteläpelto, A.; Collin, K. 2007. Työ, identiteetti ja oppiminen. WSOY. Porvoo.
- Eteläpelto, A.; Miettinen, R. 1993. Ammattitaito ja ammatillinen kasvu. Painatuskeskus Oy. Helsinki.
- Eteläpelto, A.; Onnismaa, J. 2008. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Hansaprint Oy. Vantaa.
- Finlex 2013. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 1.5.2017. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130067>
- Hakkarainen, K.; Bollström-Huttunen, M.; Pyysalo, R. & Lonka, K. 2005. Tutkiva oppiminen käytännössä. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Bookwell Oy. Porvoo.
- Helsingin yliopisto 2002. Antoisampaan opiskeluun. Viitattu: 3.5.2017. Saatavana: <http://www.helsinki.fi/hyy/kopo/antoisampaan.pdf>
- Helsinki. 2014. Opettajan pedagoginen asiantuntijuus. Viitattu: 16.4.2017. Saatavana: http://www.helsinki.fi/science/networkedlearning/fi/opettajan_pedagoginenmain.html
- Houtsonen, J.; Kauppila, J & Komonen, K. 2000. Koulutus, elämänkulku ja identiteetti. Gummerus. Saarijärvi.
- Jamk. 2016. Toimintaympäristöjen kehittäminen. Viitattu: 5.3.2017. Saatavana: <https://oppimateriaalit.jamk.fi/ope2013/osaamistavoitteet/toimintaymparistojen-kehittaminen/>
- Jamk. 2013. Opettajankoulutuksen käsikirja 2012-2013. Viitattu: 16.4.2017. Saatavana: http://oppimateriaalit.jamk.fi/ope2012/files/2012/12/ope2012_20122012.pdf
- Jokiniemi, S. 2006. Informaatio tutkimuksesta uusi opettajuus, ammatti-identiteetti ja tiedonhankinta. Viitattu 5.3.2017. Saatavana: journal.fi/inf/article/download/2250/2088/
- Jyväskylän yliopisto 2010. Aikuisena opettajaksi. Viitattu: 20.4.2017. Saatavana: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/24922/978-951-39-3975-5.pdf>
- Koppa. 2015. Laadullinen tutkimus. Viitattu 6.3.2017. Saatavana: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Koski-Heikkinen, A. 2014. Ammatillisen opettajan identiteetti ja auktoriteetti. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.
- Koulutuskeskus Sedu. Konstruktivistinen oppimiskäsitys. Viitattu: 2.5.2017. Saatavana: <https://www.sedu.fi/loader.aspx?id=4c5a56ad-becc-4665-8f30-831390948e12>

- Lapin yliopisto 2005. Opettajan työ ja voimavarat. Viitattu: 20.4.2017. Saatavana: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59582/4726.pdf?sequence=1>
- Lehtinen, E.; Hiltunen, T. 2002. Oppiminen ja opettajuus. Painosalama Oy. Turku.
- OAJ 2015. Ammatilliset opettajat. Viitattu: 5.3.2017. Saatavana: <https://www.oaj.fi/cs/oaj/Ammatilliset%20opettajat2>
- Opintopolku. 2015. Mikä on ammatillinen perustutkinto? Viitattu: 3.3.2017. Saatavana: <https://opintopolku.fi/wp/amatillinen-koulutus/amatillinen-perustutkinto-antaa-laajan-ammattitaidon/>
- Opetushallitus. 2016. Ammatillisen koulutuksen reformi. Viitattu: 3.3.2017. Saatavana: http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/amatillisen_koulutuksen_reformi
- Opetushallitus. 2015. Strateginen painopiste: osaaminen ja koulutus. Viitattu 3.3.2017. Saatavana: http://www.oph.fi/download/171627_toisen_asteen_amatillisen_koulutuksen_reformi.pdf
- Opetushallitus. 2016. Perusteet opettajan työelämäosaamisen täydennyskoulutukselle. Viitattu: 6.3.2017. Saatavana: http://www.oph.fi/download/120841_Perusteet_opettajan_tyoelamaosamisen_taydennyskoulutukselle.pdf
- Opetushallitus. 2010. Opettajien työhyvinvointi. Viitattu 8.5.2017. Saatavana: http://www.oph.fi/download/124603_Opettajien_tyohyvinvointi.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Ammatillisen koulutuksen reformi. Viitattu: 3.3.2017. Saatavana: <http://minedu.fi/amisreformi>
- Oppiva ohjaaja. 2011. Opetuksen tehtävät ja tavoitteet oppimisprosessin eri vaiheissa. Viitattu: 6.3.2017. Saatavana: http://oppivaohjaaja.blogspot.fi/2011/01/opetuksen-tehtavat-ja-tavoitteet_31.html
- Pedagoginen palikka 2011. Viitattu 17.4.2017. Saatavana: <http://pedagoginenpalikka.blogspot.fi/2011/09/matkalla-oppimisen-asiantuntijaksi.html>
- Praktikumkäsikirja. 2014. Viitattu 7.3.2017. Saatavana: <http://www.helsinki.fi/behav/praktikumikasikirja/luku2/index.htm>
- Sallila, P.; Malinen, A. 2002. Opettajuus muutoksessa. Kansanvalistusseura. Helsinki.
- Salovaara, R.; Honkonen, T. 2013. Voi hyvin, opettaja. Bookwell Oy. Juva
- Suomen ekonomit 2015. Osaamisen kehittäminen. Viitattu: 2.5.2017. Saatavana: <https://www.ekonomit.fi/osaamisen-kehittaminen>
- Suomi. 2016. Ammatillinen koulutus. Viitattu: 3.3.2017. Saatavana: https://www.suomi.fi/suomifi/suomi/palvelut_aiheittain/opetus_ja_koulutus/koulutus_ja_oppilaitokset/amatillinen_koulutus/index.html
- Tampereen yliopisto 2013. Kuokkavieraana koulussa? Viitattu: 20.4.2017. Saatavana: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/85009/gradu07052.pdf?sequence=1>
- Tampereen yliopisto 2011. Rasite vai rikkaus. Viitattu: 3.5.2017. Saatavana: <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/83164/gradu05583.pdf?sequence=1%2520>
- Tuomi, J.; Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Uusikylä, K. 2006. Hyvä paha opettaja. Minerva kustannus Oy. Helsinki.
- Uusikylä, K.; Atjonen, P. 2005. Didaktiikan perusteet. WSOY. Porvoo.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura.

Verkkonen. 2016. Näkökulmia uuden opettajuuden haasteisiin – työelämäyhteistyön kehittäminen. Viitattu: 6.3.2017. Saatavana: <http://webfronter.com/verkkonen/uusiopettajuus/menu/mnu3.shtml>

Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007. Kyselyyn perustuvan tutkimuksen suorittaminen. Viitattu 15.5.2017. Saatavana: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.html>

Vuorikoski, M.; Törmä, T. 2004. Opettaja peilissä – katse ammatilliseen kasvuun. Dark Oy. Vantaa.

Saate

HEI!

Opiskelen Turun Ammattikorkeakoulussa restonomi (ylempi amk) tutkintoa Opinnäytetyönäni teen tutkimuksen opettajan asiantuntijuudesta. Tarkastelen asiantuntijuutta yleisellä tasolla sekä ravintola-alan kannalta. Lähestyn sinua ravintola-alan opettajana ja pyydän sinua vastaamaan kysymyksiin, jotka liittyvät asiantuntijuuteen, ammatilliseen identiteettiin ja opetukseen. Vastaaminen vie vain muutaman minuutin. Kiitän jo etukäteen vastauksistasi, joiden avulla saan opinnäytetyöhöni ajantasaista ja tärkeää tietoa!

Käsittelen tuloksia luottamuksellisesti ja käytän saamiani vastauksia vain tässä tutkimustyössäni. Kyselylomakkeen voit palauttaa anonymisti postilokerooni (Lemminkäinen) nro 53 ja (Aninkainen) nro 47.

Ystävällisin terveisin

Pia Venäläinen

pia.venalainen@turku.fi

Puh: 040 809 7973

Tutkimuskysymykset

KYSELYLOMAKE

1. Sukupuoli: Nainen _____ Mies _____
2. Ikä: _____ vuotta
- 3.. Työkokemus muussa kuin opetustehtävissä _____ vuotta
4. Työkokemus opetustehtävissä yhteensä _____ vuotta

Vastaa jokaiseen väittämään valitsemalla se vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten sinua.

	Täysin sa- maa mieltä	Jonkin verran sa- maa mieltä	Ei sa- maa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
5. Ylläpidän omaa ammattiosaamistani erilaisin keinoin					
6. Tunnen toisten opettajien a) asiantuntijuuden sekä b) osaan jakaa asiantuntijuuttani toisille					
7. Myönteinen ammatti-identiteettini a) tukee voimavarojeni ja työkykyni kehittymistä sekä b) työhyvinvointiani					

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei sa- maa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täy- sin eri mielt ä

8. Opettamiseni rinnalle on tullut enenevissä määrin kasvatuksellinen ja ohjauksellinen työ					
9. Työni on asiantuntija ja ihmissuhdetyötä					
10. Osallistun toiminnallani opiskelijoiden identiteetin rakentamiseen					

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
11. Opettajuudeltani vaaditaan koulutusalan ja opetusaineeni hyvää a) teoreettista ja b) käytännöllistä hallintaa					
12. Minulla on oltava riittävä työelämäkokemus uskottavuuden luomiseksi					
13. Hallitsen ammatillisen opetusprosessin, joka sisältää suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin					

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä

14. Olen monipuolisesti verkostoitunut työelämäyhteistyössä					
15. Arvioivana opettajana sitoudun tehtävääni ja etsin vastauksista osaamista en niinkään virheitä					
16. Kohtelen opiskelijoita tasavertaisina ja oikeudenmukaisesti					

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä
17. Uskon oman sisäisen motivaationi vaikuttavan opiskelijoiden motivaatioon					
18. Pystyn motivoimaan opiskelijoita					
19. Omaan hyvät vuorovaikutustaidot					

	Täysin samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jonkin verran eri mieltä	Täysin eri mieltä

20. Pystyn luomaan toimivan ja eläytyvän opetustilanteen					
21. Olen riittävän hyvä asiantuntija työssäni, jotta voin opetustilanteissa toimia joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla					
22. Minulla on riittävästi tietoa siitä, mitä opettamassani ravintola-alan työelämässä tapahtuu					

